

SANAL DÜNYANIN KÖY MONOGRAFİLERİ

The virtual monographies of the villages

Doç. Dr. Nebi ÖZDEMİR*

ÖZET

Bu çalışmada, halkbilimi ve teknoloji, özellikle de internet arasındaki ilişki incelenmektedir. Köy monografileri, bugün de halkbiliminin temel araştırma alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Pek çok halkbilimci, köyler üzerine tezler hazırlamaya devam etmektedir. Yaşam, dolayısıyla sosyal bilimler ve de halkbilimi-kültür bilimi, çeşitli faktörlerin etkisiyle değişmektedir. Son dönemin baskın değişim dinamiklerinden biri de Internettir. Bugün İnternette, çoğunluğu folklorcu olmayan meraklılarca oluşturulmuş köy siteleri bulunmaktadır. Bu incelemenin esasını, Ege Bölgesi(Denizli- Çivril)'ndeki köylerle ilgili siteler meydana getirmektedir. Pek çok gelenek ve yerel motifin tarihsel süreç içindeki durumları da dahil, rahatlıkla belirlendiği bu siteler, kültür araştırmacılarının yeni veri bankası/tabanı gibidir. Sürekli güncelleştirilen bu siteler, aynı zamanda toplumun sanal belleğidir. Yaşam içinde kendini konumlandırma arayışındaki günümüz folklorcu ya da kültür bilimcisi, doğal olarak bu belleğin yaratıcısı ve yöneticisi durumundadır. Bu nedenle çağdaş kültür bilimcilerin, bu sanal köy sitelerini daha yakından incelemeleri gereklidir.

Anahtar Kelimeler

Halkbilimi, İnternet, Sanal Köy Monografileri, Kültür Ekonomisi, Denizli- Çivril, Türkiye.

ABSTRACT

In this paper, the relationship between folklore and technology, in particular internet is studied. Village Monography is still accepted as one of the main field works of folklore. Many folklorist have prepared their thesis on the village monography for years. Life, therefore social sciences and folklore/cultural studies have been changed due to many factors. One of these factors is Internet. Nowadays, many outsider who are not folklorists have created many village sites as the different type of the village monographies on Internet. There are many sites related to Turkish village on Internet. Some of them on the west villages of Turkey(the Aegean Region/ Denizli- Çivril) are studied in this article. These sites, including many motifs and traditions are like new data base of cultural researcher/folklorist. These sites, updated periodically are virtual memory of community. As a result, these sites are the virtual monographies of villages to be analysed closely by folklorist.

Key Words

Folklore, İnternet, Village Monography on İnternet, Cultural Economy, Denizli-Çivril, Türkiye.

Giriş:

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişimler, sosyo-kültürel yaşamı ve dolayısıyla da ilgili bilim dallarını farklılaştırmakta ya da en azından onları değişime zorlamaktadır. Son dönemde internet, bu değişimin temel dinamiklerinin başında gelmektedir. Bu nedenle kent ya da kırsal esas alan kültür araştırmacılarının da, bu dinamikten hareketle özgün araştırmalar ve yorumlar ortaya koymaları beklenir. Kültür-teknoloji ilişkisi, etkileşimi Türkiye'deki kültür, özellikle de halk bilimi alanındaki araştırmacıla-

rın henüz farketmedikleri bir konu olsa da, yakın dönemde oldukça irdelenecektir. Bu çalışma, söz konusu gecikmişliği gidermeye yönelik bir denemdir.

Son on yıl içinde Türkiye'de internet kullanımı hızla yaygınlaşmaktadır. Özellikle son birkaç yıl içinde telekomünikasyon alanındaki yatırımlarla, internet aboneleri sayısında büyük bir artış sağlanmıştır. Yakınlara kadar üniversite, bakanlık, şirket gibi bazı kurumların bünyesinde yararlanılabilen internet, kısa sürede toplumun bütün kesimleri tarafından bilinen ve kullanılan bir sis-

* Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

tem haline gelmiştir. Bu çalışmanın da temel alanını oluşturan köyler dahi çeşitli şekillerde ağlar ağında kendini ifade edebilmektedir.

Kendi başına bir kültür, kültürel bir alan olduğu sık sık dile getirilen internetin yaygınlaşma sürecinde, var olan kültürel yapı ve belleklerden de etkin bir şekilde yararlanılmış ve yararlanılmaktadır. Her şeyin kültür olarak tanımlandığı bu dönemde, internet farklı türden kültürel ürünlerin yer aldığı sanal bir dünya durumundadır. Hele de internet adlı bu sistemin esası durumuna gelen çekicilik rekabetinde farklılık yaratmak daha da önemli hale gelmektedir. Bu farklılığın yaratılmasında ise özellikle yerel ve ulusal sosyo-kültürel zenginliklerin, özgünlüklerin kullanıldığı görülmektedir. Belki de ulusal ve milli kültürü oluşturan yöresel zenginliklerin sahipleri, keşfedilmeyi beklemek yerine, internetle kendilerini tanıtmaya ve geliştirme yolunu seçmektedirler.

Halkbilimi, dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de derleme çalışmaları ve özellikle de köylerden yapılan derlemeler temelinde gelişmeye çalışmıştır. Almanya’da Grimm Kardeşlerin ve takipçilerinin masal derlemeleri, İskandinav ülkelerinde yapılan bölgesel ve ulusal nitelikteki anketler, Amerika Birleşik Devletleri’nde Kenneth S. Goldstein(1977)’ın sahada derleme metodlarını doktora tezi olarak hazırlaması, Türkiye’de ise Türk Derneği, İstanbul Belediye Konservatuarı, Türk Halk Bilgisi Derneği, Halkevleri, Ankara Devlet Konservatuarı, Türk Dil Kurumu’nun araştırma ve derleme gezileri, yönergeleri, soru kağıtları, rehberleri, kılavuz kitapları, bu yönde akla gelen ilk örneklerdir. Hatta Van Gennep gibi dönemin folklorcularından esinlenerek Türkiye’de bazı araştırmacılar, folklorun her şeyden önce madde, malzeme topladığını ve derlediklerini de terkip ve karşılaştır-

malar yapabilen, derinliğine araştırabilen, tarih, sosyoloji, psikoloji, pedagoji gibi bilim dallarına sunması gerektiğini ifade etmiştir(Ülkütaşır 1973: 24). Aynı durum, 1940’lı(DTCF), 1950’li(Atatürk Üniversitesi) ve 1980 sonrası akademik Türk folklor araştırmalarında da kendini göstermiştir. Özellikle köy ve kasabalar üzerine yaptırılan lisans ve lisans üstü tezler, seminer çalışmaları, bilim dalının temeli olan malzemelerin toplanmasına yöneliktir. Halk bilimi ile ilgili olarak yayımlanan bütün temel yayınlarda(Örnek 2000, Artun 2005 vb.), birbirinin benzeri olmakla birlikte, mutlaka bir derleme kadrosu, derlemenin nasıl, nerede, nasıl ve kim tarafından yapılması gerektiğine ilişkin mutlaka bir bölümün bulunduğu görülür. Bu bilgiler de, genellikle köylerde, kasabalarda yani kent dışındaki yerleşim birimlerinde, sözlü kültür, özellikle de sözlü anonim edebiyatı ile ilgilidir. Yine bu tür bilgiler doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmaların büyük bir bölümü, bir ekipten ziyade, tek kişinin ürünüdür ve doğal olarak da, en kolay derlenebilen sözlü edebiyat ürünleri bakımından oldukça zengindir. Görsel-ışitsel verilere, malzemelere, ekonomik ve teknolojik yoksunluklar, zaman yetersizliği, dolayısıyla özensizlik, kaynak kişilerin ses ve görüntü kaydına pek yanaşmaması gibi çeşitli nedenlerle, bu tür çalışmalarda pek rastlanmamaktadır. Saha derlemelerinin büyük bir bölümü yayımlanamadığı için, daha çok birimlerin ya da kişilerin özel arşivlerinde korunmaktadır. Bu çalışmanın amacı; bu tür derlemelerin eleştirisini yapmak değildir. Ancak özetle bu tür derleme çalışmalarının eksikliği, derleyicilerin kendisi de dahil olmak üzere herkes tarafından paylaşılan bir gerçektir.

Son yıllarda, bu tür çalışmalar kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte, internette sanal köy-kasaba-kent siteleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Yerel,

küresele sanal ağlarla bağlanmakta ya da küreselde yerel, sanal sitelerle yer almaktadır. Pek çok açıdan köy-kasaba-kent monografileriyle bu siteler arasında içerik ve biçim açısından benzerlikler bulunmaktadır. Hatta sanal köy-kasaba-kent siteleri, etkileşime ve bilişime olanak tanıyan özellikleriyle, klasik yerleşim monografilerinden daha avantajlı konumdadır. Bu tür olguların ortaya çıkması, öncelikle iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle bağlantılı olsa da, sosyo-kültürel yaşamda meydana gelen değişimlerle de yakından ilgilidir.

Hızlı nüfus artışı, modern tarıma geçilememesi, orta ve yüksek öğrenim talepleri, geçim sıkıntısının giderilmesi, yaşam standartlarını yükseltme isteği, haberleşme ve iletişim alanındaki gelişmeler, sanayileşme gibi pek çok nedenden dolayı özellikle 1950-1960'lı yıllarda belirginleşen iç ve dış göç, Türk sosyo-kültürel yapısını değiştirmiştir. Köylerinden ayrılarak kentlerin kıyılarına yerleşen bu kesimlere mensup bireylerin ilk kuşak çocukları, öncelikle eğitimlerini tamamlayarak meslek sahibi oldular ve bürokrasinin belirli mevkiilerinde görev almaya başlamışlardır. Bugün 40-50'li yaşlardaki bu kuşak, atalarının fabrikalarda çalışarak yarattığı imkânlarla kentin kıyısından çıkarak, merkezi ele geçirdiler. Bu kuşakların ataları bir süre sonra emekli oldular ve zaten yaşamlarının yarısına yakını geçirdikleri köylerine, kasabalarına geri döndüler. Onların bıraktığı evler, bu ikinci nesil kuşaklara bırakıldı. Bu ilk kuşak, zamanla gecekondudaki baba mirasları evlerini, muhtaç kardeşlerine bırakarak ya da kiraya vererek kent merkezine taşındılar. Buna karşılık gecekondular olarak adlandırılan kentin kıyı mahallelerinde yaşatılan ve köy ile kent kültürünün aralığında yaratılan ve farklı bir sentez durumunda ki sözlü kültürün egemenliği, bu birinci nesil üzerinde sürekli oldu. Bu nesil,

zamanla kurdukları yerel hemşehrlik dernek ve vakıfları aracılığıyla, köylerinden getirdikleri ya da köylerinde hâlâ var olan ya da bugün bazı unsurları unutulmuş belleklerini, koruma, geliştirme, canlı tutma yolunu seçtiler. Bu tür sivil toplum kuruluşları, adlarından da anlaşılacağı üzere, yardımlaşma ve sosyo-kültürel alanda tanıtım, yaşatma, geliştirme" gibi amaçları bulunmaktadır. Bu tür dernek ve vakıfların sınırlı bir kesim üzerinde etkili olduğu bilinmektedir.

1960'lı yıllardan itibaren başta Almanya olmak üzere, dünyanın pek çok ülkesine Türk vatandaşları, çalışmak amacıyla gitmeye başladılar. Bugün bu Türk vatandaşlarının büyük bir bölümü, emekli olarak ya tamamen ya da kısmen Türkiye'ye döndüler. Bu kişilerin çoğunluğu Türkiye doğumlu ya da yurtdışında doğmuş ilk kuşak çocukları, buldukları ülkelerde, iyi bir eğitim alarak meslek ve işyeri sahibi olmayı, saygın makamlara yükselmeyi başarmışlardır. Bu nesil mensupları da zamanla yaşadıkları ülkelerde çeşitli dernekler, vakıflar kurarak kendi ulusal kimliklerine ve yöresel belleklerine sahip çıkmaya, yaşatmaya ve geliştirmeye çalışmışlardır. Hatta bu tür kuruluşlar, Türkiye'deki benzerlerine göre oldukça etkili çalışmaktadır. Avrupa'daki Türk derneklerinin, vakıflarının sayısının üç bini aştığı söylenmektedir.

Başlı başına bir araştırma alanı olan bu tür kuruluşların son birkaç yıl içinde, interneti etkili bir şekilde kullanmaya başladıkları belirlenmiştir. Bu kuruluşlar, hızla sanal dünyada açtıkları sitelerle, etkinliklerini artırmaya çalışmaktadır. Bunun yanında bu tür kuruluşlarla ilişkili olan ya da olmayan, ancak bilgisayar ve internet teknolojileri konusunda yetkin bazı kişi ve kişilerin ortak çalışmasının ürünü olan sanal köy siteleri de bulunmaktadır. Sanal dünyada bu türden pek çok site

bulunmaktadır. Bu sitelerin bazıları, il ve ilçelerle ilgilidir. Genellikle yerel yönetimlerce hazırlanan bu tür sitelerin mutlaka araştırılması gerekmektedir. Bu makalede, birer köy monografisi durumundaki sanal köy siteleri hakkında değerlendirme yapılacaktır. Türkiye ile ilgili köy sitelerinin genelini kapsayacak bir araştırmanın, bir makale kapsamında değerlendirilemeyeceği açıktır. Bu nedenle bu çalışmada, Denizli'nin Çivril ilçesinin sınırları içindeki köy/nahiyelerle ilgili siteler esas alınacaktır. Bununla birlikte, yeri geldiğinde Türkiye'nin diğer yerleriyle ilgili sitelerdeki verilerden de yararlanılacaktır.

İnternetteki Köy Siteleri:

Türkiye'de genellikle il ve ilçelerle ilgili olarak sanal siteler bulunmaktadır. Bu tür siteler de genellikle valilik, belediye ve kaymakamlıklarca ya da bu tür yerel yönetimlerin desteğini alan yerel dernek ve vakıflarca hazırlanmaktadır. Türkiye genelinde köylerle ilgili müstakil sitelerin sayısı, sanıldığı kadar fazla değildir. www.adiller.com (Karaman-Sarıveliler ilçesi), www.himiroglu.com (Çorum), www.egriderekoyu.gen.tr (Trabzon-Çaykara), www.sarivadi.com (Karaman-Ermenek), www.kocapinar.net (Samsun-Havza), http://comlekci67_sitemynet.com (Zonguldak-Çaycuma), bu tür sitelerden bazılarıdır. Denizli'nin Çivril İlçesi, sanal köy siteleri bakımından zengin bir yöredir. Yeşilyaka (eski adıyla Haydan (www.yesilyaka.com), Tokça Köyü (www.tokca.de), Çıtak (<http://citakliyiz.somee.com/citak/citakliyiz>), Bozdağ ve Bayat Köyü (www.bozbay.net), Bozdağ Köyü (www.bozdagli.com), ilk akla gelen işler ve gelişmiş sanal köy siteleridir.

Bu tür siteler, genellikle köy dışında yaşayanlarca oluşturulmakta ve güncellenmektedir. Çivril ilçesi kapsamındaki sanal köy siteleri de Denizli,

İzmir, Almanya, Belçika gibi ilgili yerleşim biriminde sürekli yaşamayanlarca kurulmuştur. Örneğin www.bozbay.net, İzmir'de yaşayanların kurdukları Bozdağ ve Bayatlılar Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından meydana getirilmiştir. Aynı şekilde www.bozdagli.com da, Denizli'de yaşayan Çivril Bozdağlılar Derneği'ne aittir. <http://tokca.de> ise Almanya'da yaşayan bir Tokçalının (Ramazan Olgun) oluşturduğu oldukça gelişmiş bir sanal köy sitesidir. Bununla birlikte, eski adı Haydan olan Yeşilyaka Köyü'nde 2000 yılından beri internet cafe bulunmakta, köylüler internette etkin bir şekilde yararlanmaktadır, ancak bu yerleşim yeriyle ilgili site yurt dışında yaşayan bir Haydanlı tarafından düzenlenmiştir.

Sanal köy siteleri, Türkiye hazırlanmakla birlikte özellikle yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarınca oluşturulan sitelerin Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Flemenkçe çeşitlenmeleri de bulunmaktadır. Örneğin, Uşak iline bağlı Karahallı ilçesiyle ilgili site, altı dilde, Yeşilyaka (Denizli-Çivril) üç dilde (Türkçe, İngilizce, Almanca), Tokça köyü sitesi iki dilde (Türkçe, Almanca) düzenlenmiştir. Doğal olarak, bütün köy sitelerinin açılış sayfaları Türkçedir ve bu çeşitlenmeleri diğer dillerdeki çeşitlenmelerine göre karşılaştıramayacak derecede gelişmiş bir yapıya, zengin bir içeriğe sahiptir. Yabancı dilde hazırlanan siteler, ilgili yerleşim biriminin küresel anlamda tanıtımına yöneliktir. Buna karşılık www.karahalli.net (Uşak) sitesinde olduğu gibi, mesaj bölümlerinde özellikle farklı dilde (Flemenkçe, Fransızca, İngilizce vb.) mesajlara da rastlanmaktadır. www.bozdagli.com ve www.bozbay.net gibi sitelerde sadece Türkçe kullanılmıştır.

Köy sitelerinin açılış sayfalarında genellikle hareketli Türk bayrağı ve Atatürk resmi mutlaka yer almaktadır

(Tokça, Bozdağ ve Bayat Köylerinin siteleri vb.). Yeşilyaka Köyü ile ilgili sitenin açılış sayfasında “Anadolu’nu Elma Cenneti” sloganı eşliğinde çeşitli fotoğraflardan oluşan slayt gösterisi yer almaktadır. Açılış sayfasının, farklı dillerde çeşitlemelerinin olmasının yanında, görsel-işitsel bakımdan zenginliği (slayt ve film gösterileri, radyo yayınları, yöresel müzik parçaları vb.), sayfanın daha fazla kişi tarafından ziyaret edilmesini sağlamaktadır. Hangi niteliğe sahip olursa olsun bu tür köy siteleri, sanılanın aksine oldukça tutulmaktadır. Nitekim, Çivril Bozdağlılar Sitesi, yaklaşık bir yıl içerisinde 31.697 sayfa izlenimine sahiptir ve Tokça Köyü’nün sitesi ise 24.563 kez okunmuştur (Ekim 2006 itibarıyla).

Bu siteler, “Yönetim, Faaliyetler, Coğrafya, Tarih, Ören Yerleri, Ekonomi, Ulaşım, üyelik (Üye Sayfamız, Üye Olun, Üye Bilgileri, Son Üyeler), bilgilerimiz, misafir defteri, forum, anket, istatistikler, haber (Top 10, aktif haber, son dakika, haber öner, haber arşivi), mesaj (Özel Mesajlar, Fikrinizi Paylaşın, Aşk Mesajları), resim galerisi, sitene ekle, sohbet, duyurular (Yeni Doğdum Ben, Hayata Merhaba, Dügünler, Evlenenler, Vefatlar), popüler, yeni doğanlar, haritalar (Neredeyiz Biz/Uydu Görüntüleri), Video Görüntüleri, İnternette Biz, Reklam (Buraya Reklam Verebilirsiniz), Avrupalı/Gurbetteki Tokçalılar, Konular (Bilgisayar, Google, Haberler, hacker, internet, Linux, magazin, sağlık, spor, teknoloji, uydu frekans vb.), eğlence, din, chat (live chat), on-line Radyo-Tv, Sitede Aradığımız, E-Devlet (T.C. Kimlik Numarası, Vergi Numarası, Motorlu Taşıtlar Vergisi, Kurumlar Vergi Dairesi, Türk Telekom Rehberi, SKK Hizmet Dökümü, Türk Telekom Fatura Ödemesi, IMEI Numarası Sorgulama vb.), E-Kitap, MSN, Online Oyunlar, Tokça Çarşısı, Animasyon, Bebekcik, Arama Motorları, Top 10 Downloads, Günün

Sözü, Süper Lig (Karşılaşma sonuçları ve puan durumu), Şiir Bahçesi Top 10, Komik Oyunlar, Ziyaretçi Defteri, Sizden Gelenler, Özlü Sözler (Atatürk vb.), Türküler” gibi başlıklar ve bu başlıklar altındaki bilgi, belge, ses ve görüntü kayıtlarından meydana gelmektedir.

Bu siteler, “ana sayfa, üyelik, linkler, e-devlet, arama motorları, anket, forum, iletişim, hava durumu, haberler, site içi arama, istatistik, mesaj, ziyaretçi defteri, resim galerisi, hakkımızda” gibi genel birimlere sahiptir. Hemen hemen bütün sitelerde, siteyi hazırlayanlar hakkında (dernek üyeleri, sayfayı duran/ lar vb.) bilgiler bulunmakta ve iletişim için de mutlaka bir ya da birkaç kişinin elektronik posta adresi verilmektedir. Bazı durumlarda, dernek ya da vakfın kurucuları, amaçları, tüzüğü, faaliyetleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır (www.Bozbay.net vb.). Yeşilyaka Köyü’nün sitesinde de açıklandığı gibi, bu tür siteleri kuranlar, öncelikle kültürlerini ve tarihlerini yaşatmayı, geliştirmeyi ve tanıtmayı amaçlamaktadırlar. Bu durumu, küreselin tektürleştirici etkisine karşı, yerelin sanal ortamda, ortak geçmiş ve miras, dahası bellek temelinde kendini koruma çabası olarak da yorumlamak mümkündür. Bu sitelerin kurucuları bir taraftan kendi geçmişe özlem duygularını gidermekte, diğer taraftan da yörelerinin belleğine sahip çıkmakta, yeni verilerle bu belleği zenginleştirmekte, tanıtmakta, dolayısıyla da pek çoğu ilgili yerleşim biriminde doğmayan yeni nesilleri kökleri, vatanları ve milletleri konusunda bilinçlendirerek yetkin bireyler olmalarını hedeflemektedirler. Bozdağ ve Bayatlılar Kültür ve Dayanışma Derneği’nin açılış sayfasının tam ortasında, Atatürk ve Türk bayrağının hemen altında yer alan Atatürk’ün “*Türk çocuğu ecdadını tanıdıkkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır*” öz sözü, bu tür sitelerin amaçları-

nı ortaya koymak bakımından oldukça anlamlıdır. Özellikle yurt dışında yaşamalarını sürdürenler açısından bu tür siteler, daha da önemli işlevlere sahiptir.

Sanal köy sitelerinde, ilgili yerleşim yerinin coğrafi konumu, tarihi, ekonomisi, ulaşım olanakları, ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Hatta Yeşilyaka'nın sitesindeki Neredeyiz Biz bölümünde uydu görüntüleri ve haritalardan yararlanılmaktadır. Bu tür sitelerin tamamında, köy ve sülalelerle ilgili ayrıntılı tarih bilgilerine yer verilmektedir. "Avrupalı Tokçalılar, Gurbetteki Tokçalılar, Tokça Hatırası, Geçmişten Günümüze İlkokul Mezunları, Meşhurlar ve Hikâyeler, Kaybettiklerimiz, Gurbettekiler, Üniversiteliler, Portreler, Hatıralar, İz Bırakanlar, Dünden Bugüne Köyümüzde Esnaflık Yapanlar, Tarihçe, Sene 1530 Haydan, Hatıralar, Şecere-i Hayat, Bana ve Paşacık'ın Tarihi, Köyün Tarihçesi, ...'in Ardından, Şehitlerimiz" gibi başlıklar altında verilen yazılı bilgiler, mutlaka her köy sitesinde bulunan fotoğraf galerileriyle birlikte değerlendirildiğinde, bu tür sitelerde önemli bir belleğin yer aldığı görülecektir. Bu durum, mikro tarih araştırmaları bakımından oldukça önemlidir. "1878 Osmanlı-Rus Savaşı gazisi Âşık Dayı'yı, Kıbrıs Gazisi Arif Tozan'ı, köye ilk değirmeni getiren Molla Dayı'yı, efsane imam Yahya Hoca'yı, şifa dağıtıcısı Nütuf Hoca'yı, masalçı, manicisi nine Azize Teyze'yi, elma fidanlarını ilk köye getiren Cemal Hoca'yı, maceralı yaşamıyla Efe Hüseyin'i, Mimar Mestan'ı, kara sevdalı, meşhur bekâr Şakir Dayı'yı, yetmişine kadar elinden klarneti düşürmeyen Kandıralı Halil İbrahim'i", bu tür siteler olmasaydı, tanımak mümkün olmayacaktı (www.yesildere.com). Bu çeşit bölümlerde, tarihi belge(1530 tarihindeki iskân durumunu gösteren harita/Yeşidere Köyü; fermanlar/Eğridere Köyü vb.) ve bulguların yanında, sözlü tarih verilerinden de ya-

rarlanılmaktadır. Belki de bu bağlamda, köy ve soy tarihi (sülale adları ve bu sülaleler hakkında şecere tabloları) üzerine yoğunlaşan yerel, amatör mikro tarih araştırmacıları, tarih bilimcilerine yeni, özgün veriler sunmaktadırlar.

Yörenin tarım, madencilik, hayvancılık alanlarındaki ürünlerinin tanıtım ve pazarlanmasına yönelik çabalara da yine bu sitelerde rastlamak mümkündür. Bu çabalar, tarihi, arkeolojik, kültürel özgünlüklerle desteklenerek, ulusal ve küresel turizm piyasasından daha fazla yararlanma amacına yöneliktir. "Anadolu'nun Elma Cenneti, Türkiye'nin Pekini (Türkiye'de kişi başına en fazla bisikletin düştüğü yerleşim birimi ile ilgili bir gazete haberi esas alınmakta), Yaylamız" gibi farklılıklar temelinde yerel kalkınma yolları araştırılmaktadır (www.yesilyaka.com).

Üyelik sistemi, tüm sanal köy sitelerinde bulunmaktadır. Siteler, ziyaretçi ya da üyeler tarafından kullanılmaktadır. "Üye Sayfası, Hesabınız, Üye Olmak İstiyorum, Üye Olun, Kullanıcı Kayıt, Üye Listesi, Üyelik Sistemi, Son Üyeler" gibi başlıklara sahip bölümler aracılığıyla, çeşitli şartlar yerine getirildiği takdirde üye kayıtları yapılmaktadır. Bu üyeler, kullanıcı isimleri ve şifreleriyle ilgili sitelerin özel bölümlerini açabilmektedirler. Sitelerin özel mesaj, anket, üye listesi ve diğer bazı özel bölümler, sadece üyelerin ziyaretine açıktır. 24.563 kişi tarafından ziyaret edilen Tokça Köyü'nün üye sayısı sadece 275 kişidir (Ekim 2006). Bu üyelik sisteminde, ilgili yerleşim biriminden olmak şartının bir sonucudur. Üyelik sisitemi bir bakıma, köylüler arasındaki iletişimi kurmaya, işbirliğini geliştirmeye yöneliktir. Aynı zamanda bu sayede, ilgili köyle ilgili yeni verilere de ulaşmak mümkün olmaktadır. Sitenin kurucuları, bu yolla derlediklerinin ne kadarını diğerleriyle paylaşacaklarına karar verirler. Üyelik

sisitemi bir bakıma, sürekli derleme sistemi durumundadır.

Üyelik sistemi ile de yakından ilgili olan bir diğer birim de eş ya da art zamanlı iletişim bölümüdür. Hemen hemen bütün köy sitelerinde “Mesaj, Mesaj Panosu, Özel Mesaj, Size Özel, Misafir/Ziyaretçi Defteri, Sohbet, Chat, MSN Spezial, Kimler Online?, E-Posta” gibi başlıklar altında, genellikle ilgili yerleşim biriminden insanlar birbirleriyle çeşitli konularda haberleşebilmekte, görüş alışverişinde bulunabilmekte, seyrek de atışabilmektedir. Sanal iletişim sistemlerinin hızlığı, gelişmişliği, kolaylığı, ucuzluğu nedeniyle telgraf, mektup gibi yazılı iletişim biçimleri geçerliliğini yitirmiştir. Sanal köy sitelerinin en çok rağbet edilen bölümlerinin başında gelen sohbet, ileti bölümleri, köy kökenliler arasında güçlü bağların oluşmasını sağlamaktadır. www.Bozbay.net'te yer alan mesajlar genellikle “vefat duyurusu, taziye, tebrik, davet, av yasağı, nişan, düğün duyurusu, faaliyet duyurusu, hal hatır sorma, kan ihtiyacı, doğum haberleri, bayram, kandil kutlaması” gibi konularla ilgilidir. Tokça Köyü'nün sitesindeki Live Chat bölümü ise o anda kimlerin sanal iletişim ağında yer aldığını göstermekte ve üyeler arasında iletişimi kolaylaştırmaktadır. Bu kapsamda bu tür sitelerin, sosyalleştirici ve kültürleştirici yanının olduğu söylenebilir. Özetle hiçbir dönemde olmadığı kadar, köy kökenliler arasında hızlı ve gelişmiş bir iletişim sağlanmakta, zaman ve mekân engelleri kaldırılmakta ve dolayısıyla yalnızlık ve gurbette olmaktan kaynaklanan sorunlar biraz olsun giderilmektedir. Bu sitelerde iletişenlerin tamamına yakınının ilgili yerleşim biriminin dışındaki köy kökenliler(bilhassa yurtdışında yaşayanlar) olduğu unutulmamalıdır. Köyünden uzaklaştıkça bireylerin, sanal köy sitelerini ziyaretlerinin sıklaştığı, önemsedikleri, bu siteler aracılığıyla ile-

tileştikleri söylenebilir. Köylerine yakın kentlerde oturanlar, eğer yurt dışında ya da uzakta bir yakınları yoksa ve sitenin işletiminde görev almıyorlarsa, genellikle seyrek olarak bu tür siteleri ziyaret etmektedirler. Bu birimlerde ziyaretçiler ve üyeler için ayrı bölümlerin bulunması, ziyaretçilerin çok kere iletileri okumalarına karşın ileti yazamamaları, köy kökenlilerin sanal dünyada da özel alanlar yaratma yolunu seçtikleri görülür. Bu değerlendirme, üyeliğin esas olduğu tüm sanal siteler için de geçerlidir. Belki de geçler döneminin köyleri, bu tür sitelerdir; bir diğer ifadeyle dünya, küresel bir köy, bu siteler de bu köyün mahalleleridir. Bu noktada, köy nitelemesi de eski anlamlarını yitirmektedir. Bu anlam değişiminde küreselleşen dünya kadar, sanallaşan köylerin de etkisi büyüktür.

Forum, Anketler, Duyurular, Haberler, Sizden Gelenler, En Çok Okunanlar/ İndirilenler, siteyi ziyaret edenlerin ve üyelerin eğilimlerini belirlemeye, bireysel gelişimlerine yardım etmeye yöneliktir. Anketler, “bu yaz tatilinizi nerede geçireceksiniz, (ziyaretçinin, üyenin) yaşınız kaç, sizin ne önemli, yabancılara mülk satışı onaylıyor musunuz, karikatür krizi kime yarıyor, Kurtlar Vadisi- Irak fimi sizce nasıl, sitemizin yeni halini nasıl buluyorsunuz, en çok hangi bölümümüzü seviyorsunuz, bu sene kim şampiyon olacak, hangi takımı tutuyorsunuz ? (bu soruda, FB, GS, BJK'nin yanında Denizlispor da verilmiş; http://tokca.de) vb.” hemen hemen her sitede rastlanabilecek popüler kültür kapsamındaki sorulardan oluşmaktadır. En çok okunanlar ya da indirilenler başlığını taşıyan bölümler de birer anket niteliği taşımaktadır. Bozdağ Köyü ile ilgili sitede “Bozdağlılar Piknikte Buluştu” en çok okunan (23 okuma) ve Özay Gönülüm tarafından seslendirilen “Can Ayşem” adlı türkü de en çok indirilen dosya (10 indirim) olarak belirtilmiştir (www.boz-

dagli.com). “Tavas Zeybeği, Harmandalı, Seher Yeli, Açılmış Gülleri, Acıpayam Yolları, Denizli’nin Horozları, Kezban Yenge, Kerimoğlu” bu siteden indirilen diğer önemli dosyalardır. Bunlar, yörenin müzik ve dans geleneklerinde en sevilen kültürel yaratıları olarak öne çıkmaktadır. Diğer sitelerde duyurular ve mesajlar içinde yer alan geçiş dönemleriyle ilgili haberler de verilebilmektedir (www.yesilyaka.com vb.). Duyurular ana başlığı altında “köyün işleri, nişan-düğün-sünnet, dernek toplantıları, şenlik, av yasağı vb.” konularla ilgili duyurular yapılmaktadır. Forum bölümünde ise, ziyaretçiler değişik konulardaki fikirlerini birbirleriyle paylaşmaktadırlar. Sizden Gelenek bölümünde daha çok ziyaretçilere ait şiir, öykü, deneme, hikâye vb. edebî yaratmalar bulunmaktadır.

Bu tür sitelerin kültürle ilgili bölümlerine büyük bir özen gösterildiği hemen dikkati çekmektedir. Nitekim, iletişim amaçlı mesaj bölümleri dışarda tutulursa, bu tür sitelerin bu kadar çok kişi tarafından ziyaret edilmesinin temel nedeni, yörenin kültürel özgünlükleri hakkında ayrıntılı veriler içermesidir. Bu siteler arasındaki çeşitliliği yaratan da tür unsurlardır. Yine bu yöresel çeşitliliklerin temelde millî kültürü oluşturan gelenekleri yarattığı gerçeği, sanal dünyanın olanaklarıyla daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle uluslaşma süreci, birleştiriciliği esas alan bu türden siteler aracılığıyla daha güçlü ve hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu türden sitelerin temel işlevlerinin başında, Türk milletinin birlik ve bütünlüğünü geliştirici ve sağlamlaştırıcı içerikler taşıması gelmektedir.

Sanal köy sitelerinde Türk kültürünü meydana getiren farklı geleneklerle ilgili pek çok veriye kolaylıkla ulaşılmakta, dilendiği takdirde bu veriler kolaylıkla bilgisayarların sabit belleklerine indirilebilmektedir. Derleyicilerin

kaleme aldıkları köy monografilerinin genelde akademik çevrelere hitap ettiği, çok azının basılabildiği ve dolayısıyla kullanım bakımından sınırlı kaldığı düşünüldüğünde, sanal köy monografileri olarak da adlandırılabilir olan bu tür sitelerin, oldukça işlevsel olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Yörenin kültürel zenginlikleri, müstakil birimler halinde (köyümüzün yemekleri vb.) ya da farklı başlıkların altında (hatıralar vb.) da verilebilmektedir. Aşağıda başlıklardan bazıları hakkında bilgi verilecektir:

a. Müzik ve Dans: Yeşilyaka Köyü’nün sitesinde olduğu gibi, sitenin açılış sayfasında enstrümantal bir müzik yayını yapılmaktadır. Çaykara’nın Eğridere Köyü ile ilgili site açılırken ney nağmeleri eşlik etmektedir. Tokça Köyü’nün sitesindeki Online Müzik Dinle, Çivril tv live, Online Radyo-tv bölümlerinde olduğu gibi, bu tür sitelerde, ayrıca yöresel ya da ulusal nitelikte yayın yapan çeşitli radyo ve televizyonların sanal adresleri de verilmektedir. Dilediği takdirde, ziyaretçiler, bu tür radyo ve televizyon kanallarının daha çok yöresel müzik eserlerinin seslendirildiği yayınlarını siteyi incelerken dinleme ve izleme imkânına da sahiptirler. Bu tür sitelerde yöreye özgü türkülerin ses kayıtlarının, çok kere güfteleriyle birlikte verildiği görülür. Bu kapsamda bu tür siteler, bir bakıma Türk halk müziğinin sanal arşivi konumundadır. “Bizim Haydanlı Türküsü (www.yesilyaka.com), Türküler” gibi başlıklar altında, yörenin önemli türkülerini dinlemek mümkündür. Bozdağ Köyü’nün sitesinde (www.bozdagli.com) ise “En Çok İndirilen” başlığı altında verilen dosyaların tamamı yörenin tanınmış türkülerinden oluşmaktadır. Bu türkülerin “Can Ayşem, Tavas Zeybeği, Harmandalı, Seher Yeli, Açılmış Gülleri, Evlerinin Önü, Acıpayam Yolları, Denizli’nin Horozları, Kezban Yenge, Kerimoğlu büyük bir bö-

lümü Özay Gönülüm, diğerleri de yöresel sanatçılar tarafından yorumlanmıştır. Bunlardan Tavas Zeybeği, Kerimoğlu, Harmandalı”, aynı zamanda yörenin temel danslarının da adıdır. Yeşildere Köyü’nde erkeklerin zeybekleri(Çivril Zeybeği, Efe Oyunu, Aydın Zeybeği, Acıpayam Zeybeği, Muğla Zeybeği, Yörük Ali Zeybeği, Avşar Zeybeği, Al Yazma Zeybeği) ile kadınlarca oynanan yöresel danslar (Sepetçioğlu, Fincan, Kız Oyunu, Harmandalı vb.) hakkında önemli bilgileri, köyün sanal sitesinde bulmak mümkündür.

b. Mutfak: Hemen hemen bu türden sitelerin tamamında yöreye özgü yemekler, içecekler, yiyecekler, sofranın düzeni hakkında bilgiler yer almaktadır. Bazı sitelerde ise bu yemeklerin tarifleri, fotoğraflarıyla birlikte verilmektedir. “Paşacık’ın Ünlü Yemekleri (Banaz- Uşak), Mutfak (Çömlekçi- Çaycuma- Zonguldak), Yemekler/Ağız Tadı (Eğridere-Çaykara)” gibi başlıklar altında ilgili yörenin yemekleri tanıtılmaktadır. Yeşilyaka Köyü (Çivril-Denizli), “Anadolu’nun Elma Cenneti” olarak sunulurken; Sarıvadi Köyü (Ermenek- Karaman) ceviz ve üzümü diyarı olarak tanıtılırken, yörenin geleneksel yiyecekleri öne çıkarılmaya çalışılmaktadır.

c. Dil ve Edebiyat: Bu tür köy sitelerinde “dil yapısı, bizim sözlük vb.” başlıklar altında, mutlaka yörenin ağız özelliklerini ortaya koyan dizin, sözlükçe ve metinlere(şiir, ileti, sohbet, anı vb.) rastlanmaktadır. “Şiir, türkü, destan, bilmece, mani, öykü, hikâye, atasözü, deyim, dua” gibi anonim ve ferdi nitelik taşıyan çok sayıda edebi ürün, internet sayesinde ulusal ve küresel tüketicilere sunulmaktadır. Bir taraftan sözlü edebiyat geleneğine ait ya da bu gelenekten beslenilerek, esinlenilerek, yararlanılarak yaratılan ürünler sergilenmekte, diğer taraftan da yazılı edebiyat geleneğinin önemli edebi ürünleri(şiir, öykü vb.) paylaşılmaktadır. Eski dönemin kısıtlamalarının aksine, internetin ko-

laylaştırdığı yeni dönemde sözlü ya da yazılı kültür kökenli yeni ya da henüz ünlenmemiş şairlerin, öykücülerin, denemecilerin sayısı birden bire artmıştır. Bu tür sitelerin “Şiir Bahçesi Top 10, Şiirler, Sizden Gelenler, Edebiyat ve Şiir” adlı bölümlerinde pek çok gizli yetenek kendini ifade etme imkânını bulmaktadır. “Prensesim, Köyümüz, Kar Tanesi, Gözlerin ile Buluşmak, Sevemem Seni, Sen, Almanya Rüyası, Yayla Yollarında, Değişen Değerler, İsmail’in Ardından, Gurbet, Köprü, Güzellikler Tezgâhı, Ağlamak İstiyorum, Değirmen, Fadima Hala, Gürgenlik, Muhabbet, Turnalar, Dua, Baba Olmak, Ana Denilecek Anaydı Onlar, Görücü, Hasret (www.egriderekoyu.gen.tr) gibi başlıklar taşıyan şiirlerde Anadolu insanının duygularını bulmak mümkündür. Bu şiirlerde “aşk, doğa, vatan, gurbet, ayrılık, değerlere bağlılık, özlem, ana, baba” gibi çok kere kaybedilenler ya da uzakta bırakılanlarla ilgili çağrışımlar egemendir. Anadolu insanı türkü yakmak yerine, sanal dünyada şiirler yazarak ve paylaşarak derdine çare, sevincine ortak aramaktadır. Bir bakıma âşık edebiyatı, sanal dünyada özgün yaratılışlarıyla devam etmektedir. Belki sazıyla diyar diyar dolaşan âşıkların sayısı azaldı, ancak internette sözlü gelenekten de beslenerek deyişler, dizeler yaratan “sanal âşıklar, şairler” ortaya çıkmıştır. Ayrıca ileti kapsamında değerlendirilmeye birlikte, pek çok mesaj, şiirsel özelliklere sahiptir. Anadolu insanı sanal dünyada iletişirken dahi, tıpkı konuşurkenki gibi, yöresel edebî üslubuna sadık kalmaktadır. Türkçenin ağız özelliklerini, çeşitliliklerini, zenginliklerini ortaya koyan şiir ve iletiler, dil bilimi araştırmaları için oldukça önemli ipuçları içermektedir. “At ver hısım ol, kız ver hasım ol; bir ağacın dibine bin koyun yatar; kara kazanın yanına gelme kara olursun; eli oturak, dili bıtırak; inersin gönül inersin, attan inip eşeğe binersin; saman elinse, samanlık kendinin vb.”, pek çok yayında bulun-

mayan atasözleri olarak, bu tür sanal köy sitelerinde yer almaktadır (www.yesildere.com). Maniler, bu tür sitelerin vazgeçilmez, çok kere de müstakil başlıklar halinde verilen anonim edebiyat ürünleridir. Yeşildere Köyü'nün manici başısı, Azize Teyze'den derlenen kırkı aşkın mani, ilgili siteye ağız özellikleri korunarak verilmiştir:

Dut Ağeci dut verir
Yaprağını gıt verir
Oğlan büyük kız güccük
Sarılnca dat verir

Gale galeye yakın
Çıkın dumana bakın
Oğlunuza gönlüm yok
İsterse binler dakın.

Kara tren yellenir
Elde yağlık sallamır
Yolla yarım bi mettup
Gönül onna eğlenir.

Hindimin(başörtümün) ucu nişan
Çetindir aşka düşen
Ya huridir ya melek
Sevdiğine gavuşan

Çaykara'nın Eğridere Köyü'nün sitesinde yörenin önemli âşıklarından Mustafa Bal ve deyişleri konusunda önemli bilgiler yer almaktadır. Âşıklık geleneğinin sanal ortamda yaşamaya devam ettiğini gösteren bu durum, gelenek araştırmalarının dikkatini mutlaka çekecektir. Aynı sitede köyün kadın gelenek aktörlerinden Fadime Hala hakkındaki bilgiler ve yine ondan derlenen Kurtdağına Destan başlıklı deyişi, sözlü edebiyatın farklı boyutlarını göstermesi bakımından ilginçtir. Bozdağlılar Derneği'nin sitesinde ise yöreden derlenen bilmeceler(30 adet), fıkralar, mizahi anlatılar(kahvehane sohbetleri, şakalar vb.) bulunmaktadır.

d. Geçiş Dönemleri Bu sitelerin en önemli bölümlerinden birini geçiş dönemleriyle ilgili duyurular meydana getirmektedir. “Düğünler/Evlenenler, Yeni

Doğdum Ben/Hayata Merhaba/Merhaba Hayat, O Şimdi Asker, Evleniyoruz Biz, Kaybettiklerimiz (www.yesilyaka.com), Vefat Edenler (www.egriderekoyu.gen.tr), Köyümüzden Haberler/ Tebrik /Taziye(http://comlekci67_sitemynet.com), Vefatlar, Düğün-Sünnet Haberleri (www.kocapinar.net)” gibi başlıklar altında, ilgili yerleşim birimi kökenlilerin yaşamlarında meydana gelen değişiklikler duyurulmaktadır. “Geleneklerimiz” başlığı da genellikle geçiş dönemini kapsamaktadır. Sözlü gelenekte önemli bir yer tutan “okuculuk, dellal çağırma” uygulamaları, yeni dönemde sanal siteler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Aynı şekilde bu sitelerin mesaj bölümlerindeki kutlama ve taziye iletileri de sözlü gelenekteki değişmeyi ortaya koymaktadır. Yine bu tür sitelerdeki ileti ve şiirlerden önemli bir bölümü, “aşk(ilanı)” içeriklidir. Çeşitli takma adlar kullanarak aynı yöreden genç kız ve erkekler, çeşme başını, düğün, şenlik vb. beklemeden de birbirleriyle tanışabilmektedir. Bunlardan bazıları (eğer gökyüzü bir parça kağıt, deniz bir şişe mürekkep olsaydı, yine de sana olan duygularımı yazmaya yetmezdi; ne zaman tutsam ellerini gözlerimin önünden mevsimler geçer, ne zaman gözlerin gözlerime değse Samanyolu'ndan bir yıldız düşer; yüreğim haifi ıslaktır benim, kuytu köşelerde ağlamaktan ve rengi haffif uçuktur, kurusun diye kaç kez güneşe asmaktan vb.) sanal dünyanın duygusal kalıp ifadelerinden (Düvar Yazıları, Aşk Mesajları, SMS Mesajları vb.) oluşsa da bazıları yöresel nitelikler taşımaktadır. Çivril'in Yeşildere Köyü'nde olduğu gibi, “Asker Daveti, Askere Uğurlama Merasimi”, bu tür sitelerde ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Eğridere Köyü'nün sitesinde Düğünlerimiz başlığı altında yörenin düğünleri tanıtılmaktadır. Yine Kaynana- Geliş atışmasının da anlatıldığı bu sitede, Orhan Ersoy adlı emekli

bir müftü tarafından kaleme alınan aşâğdaki şiirde “görücülük” kurumu hakkında bilgiler de verilmektedir (www.egriderekeyu.com).

GÖRÜCÜ

Görücülük bir sanat, derin incelik ister,
Sabır ile dürüstlük üstün nitelik ister.

Ayağına değişik çorap giyer “Miyancı”
“Miyancı” âdetlere olmamalı yabancı.

Hani meşhur kelimadır: “zeval olmaz elçiye”
Kızı imtihan etmek görevdir görücüye.

Önce bakar tuvalet düzenli mi, temiz mi?
Ahrıda inekleri bakımlı mı, semiz mi?

Umumi temizliği, evin genel düzeni,
Ofanlarda ihtimam, tamam mıdır özeni?

Sonra güya diyecek kolunun düğmesini,
Bir iğne iplik bulup ister geçirmesini.

Böylece çaktırmadan kızın gözünü dener,
Miyop mu, kondofos mu, var mı onda bir hüner.

Gözüne toz kaçmıştı, tabi bu da bir hile,
Kıza derki “E bulim, ya gel gözüme üfle”

Bakar ki kokuyor mu ağzının nefesi,
Bakımlı, uslu mudur acep evin kedisi?

Kızın elbiseleri temiz mi, zevkli midir?
Yoksa halhaş giyinmiş, kirli pasaklı mıdır?

Bel bağının püskülü, kuşağının kursisi,
Çorabının nakışı, gözden geçer hepisi.

Suratı asık mıdır, gözleri gülüyor mu?
Konuşması nasıldır, yol yordam biliyor mu?

Hastalıklı, zayıf mı, beti benzi soluk mu?
Sağlıklı, sıhhatli mi, şişman veya dolgun mu?

Namazını kılar mı, Kuran’ını okur mu?
El işleri bilir mi, “forotiko”dokur mu?

Yediği yemediği yemekler hangileri?
Uсталıkla öğrenir gerekli bilgileri.

Mit raporundan mühim görücünün raporu,
Yoksa bir ömür boyu sırta taşır kamburu.

Maddi manevi her şey görücü insafında,
Hakem olan olamaz hiç kimsenin safında.

Görücü olan kişi müthiş diplomat gerek,
O, dediği kanundur, ona itimat gerek,

Yoksa “Sen bana vardın, ben dahi sana bandım”
Diyerek evlenenler, Yandım ya Allah yandım.

Köylerin sanal sitelerindeki fotoğraflar da düğün kutlama, hacı karşılama, askere uğurlama gibi geçiş dönemleri ve karşılaştırmalı araştırmalar açısından çok önemli yöresel veriler içermektedir.

e. Eğlenceler: Sanal köy sitelerinde “mesirelikler, gezinti yerleri, yaylalar, ören yerleri, fauna ve flora, şelaleler, köprü/çeşme/pınar başları, ormanlar vb.” eğlence, dinlence yerleri ve buralarda gerçekleştirilen etkinlikler (yemekli toplantı, şenlik, festival vb.) hakkında verilen bilgiler, geleneksel eğlence sisteminin incelenmesi açısından oldukça önemlidir. Dernekleşme, vakıflaşma sürecinde sanal köy siteleri önemli işlevler üstlenmektedir. İnternet sayesinde, her yıl belirli tarihlerde gerçekleştirilen şenlik, toplantı türünden etkinliklerin sayısı ve katılımcıları artmaktadır. Çivril Bozdağlılar Derneği’nce 2006’da ikincisi gerçekleştirilen şölen, bu tür bir gelişmeye örnektir. Bu etkinliğin hazırlık aşamasında, iletiler gönderen köylülerin görüşlerinden de yararlanıldığı, özellikle uzakta yaşayan köylülerin izinlerini, köyde yaşayanların da düğünlerini bu kutlama tarihlerine denk getirmeye çalıştıkları anlaşılmıştır. Bu köyün sitesinden sözü edilen kutlamadaki yemekler (keşkek, et aşısı vb.), oyunlar (çuval yarışı, kaşıkla yumurta taşıma yarışı vb.), danslar (efe ekibinin gösterisi) ve katılımcılarla ilgili verilere(fotoğraf, yazı) ulaşmak mümkündür. Eğridere Köyü’nün sitesinde gelenekler başlığı altında, yörenin horon tepilen yerleri, ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. İzmir’deki Bozdağ ve Bayatlılar Kültür ve Dayanışma Derneği’nce düzenlenen Geleneksel Bahar Şenliği’nde çeşitli

oyun oynanmış(tavla turnuvası vb.) ve çekilişler yapılmıştır. Bu yarışmaları kazananlara “yüzük, kaset, televizyon, meyve sıkacağı”nın yanında, Şu Çılgın Türkler adlı kitabın da verilmesi, bu tür derneklerin önceliklerini göstermesi bakımından oldukça anlamlıdır. Bu derneğin sitesinde yer alan bir ileti de oldukça dikkat çekicidir. Boynuinceli Yörükleri Kültür ve Dayanışma Derneği’nce gönderilen bu ileti de Mersin-Erdemli İlçesi’nde 20.6.2006 tarihinde yapılacak olan 1. Yörük Şoleni’ne, Bozbaylılar davet edilmektedir. Bu durum, ulusal birlik ve beraberliğin farklı bağlamlarda(eğlence, internet vb.) nasıl gerçekleştiğini örneklemektedir. “Kardeş Siteler, Dost Siteler, Sitene Ekle, Linkler”, başlıkları altında çeşitli sitelerin verilmesi de, konunun farklı bir uygulamasıdır.

Sanal köy sitelerinin oyunlar başlığı altında genellikle hemen hemen bütün sitelerde rastlanabilecek türden elektronik oyunların sunulduğu belirlenmiştir. “Flash Oyunlar, Spor Oyunları (Billiards, Soccer, Quickshot vb.), Eğitici Oyunlar (Typer Shark, Alphabet Soup, Boo vb.), Bulmaca Oyunları (Blox Forever, Cube Buster, Collapse vb.), Görev Oyunları (Flashman, Tetris, Zuma vb.), Macera Oyunları (Black Knight, Heavy Weapon, AİB vb.), Çocuk Oyunları (Pig on the Rocket, Mega Jump, 2 Many Bugs, Franky Fish vb.), Diğer Oyunlar (Cartoon Network, MSN Games vb.)” türünden oyunlar verilerek bu tür siteler, ziyaretçi sayısını artırmaya çalışmaktadır. Macera ve mücadele oyunlarından “Black Knight, Heavy Weapon, 3 Foot Ninja”nın en çok oynanan elektronik oyunlar olması, genel şiddet eğilimlerinin belirlenmesi bakımından dikkat çekicidir. “Tavla, Batak, Okey” gibi online olarak oynanabilen oyunlar, geleneksel oyun sistemi içinde de yer aldığından, oldukça rağbet görmektedir. Aynı köyden olup da bir araya gelemeyenler, bu siteler sayesinde aynı oyun masası etrafında bir araya gelebilmektedirler.

Bunun yanında, internette dolaşan komik video görüntüsü, fotoğraf, fıkra, animasyon, duvar yazısı, karikatür, öykülerden yapılan seçmeler de bu sitelerde eğlence başlığı altında sunulmaktadır. Spor da bu sitelerin eğlence bölümlerindedir. Bu bölümde “Türkiye Süper Ligi karşılaşmaları, puan durumu, bahisler, kimin şampiyon olacağı ile ilgili anketler, Almanya’daki Tokça takımının futbolcularının, maçı sonunda ellerinde Türk bayrakları olduğu halde gösteren fotoğrafları, Çömlekçi Köyü futbol takımının fotoğrafı vb.” bilgi ve belgelere rastlanmaktadır. Sanal güzellik yarışmaları da (Güzelden Anlarım vb.), özellikle yabancı ülkelerde oluşturulan köy sitelerinde, farklı bir eğlence türü olarak değerlendirilmektedir (<http://tokca.de>). Özetle, sözlü gelenek temelli köy sitelerinin ve dolayısıyla farklı yaş nite-likteki kurucu, işletici ve ziyaretçilerinin eğlence gelenekleri, yapıları, dünyaları, anlayışları değişmektedir. Bununla birlikte anılar ve geleneklerimiz adı altında geçmişin eğlence türleri de ortak bellekte yaşatılmakta, Bozdağ Köyü örneğinde olduğu gibi, bazen de yeşertilmektedir.

f. İnançlar: Sanal köy sitelerinin en önemli bölümlerinden biri de inançla ilgilidir. Dini gün, ay ve gecelerle ilgili kutlama mesajları, makaleler, anılar, fotoğraflar bu kapsamda en sık rastlanılanlardır. Kandil, Ramazan ve Kurban Bayramı kutlama iletileri, Hadisler, Ya Ramazan, Hacı Uğurlama, Bir Başka İftar, Ramazan ve Oruç, Eski Ramazanlar, Değişen Değerler, Köyde Bir Ramazan Bayramı vb.” başlıklı yazılar, bayramlaşmayı, camiye(iç ve dıştan) gösteren fotoğraf ve video görüntüleri (www.egriderekoyu.gen.tr; http://comlekci67_sitemynet.com), bu konudaki duyarlılığı ortaya koymaktadır. Sanal köy sitelerinin en gelişmişlerinden biri olan Tokça Köyü’nün sitesinde, “Din Bölümü” başlığı altında bulunan “Kuran ve Bilim, Esmâ-ül Hüsnâ, Abdest Duaları, Namazın Kılınışı, Peygamberimizin

Hayatı, İslam ve Mükellef, İman Nedir, Din Nedir, 32/54 Farz, Çocuklara Özel, Cuma Günü ve Namazı, Dini Hikâyeler, Dini Günler” alt başlıklar, İslam dinini öğretmek amacını taşımaktadır. Bu sitenin Almanya’da oturan bir Türk tarafından hazırlandığı dikkate alınır, diğer kültür bölümleriyle birlikte, din ile ilgili bölüme de daha çok özen gösterilmesi doğal bir gelişme olarak kabul edilebilir. Aynı sitenin eğlenceler ana başlığı altında “rüya tabirleri, günlük fal ve kahve falı”yla ilgili sembol ve yorumlardan oluşan alt bölümler de bulunmaktadır. Bu bölümde kahve fincanının nasıl kapatılacağı, nasıl soğutulacağı, benzetmelerin (çakmak, koyun, sandık, keman, Karagöz, kartal, iskambil, demiryolu, terazi, at, çocuk vb. onlarca sembol) nasıl yorumlanacağı, ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Yine Samsun’un Kacapınar Köyü’nün sitesindeki dualar, Türk kültürünün inanç alanındaki özgün yaratılarıdır(www.kocapinar.net).

g. Mimari, Giyim Kuşam, El Sanatı Ürünleri, Araç ve Gereçler: Bu tür sitelerde, genellikle köyün geleneksel kültürünü yansıtan yapıların(ev, cami, dam vb.), süslemelerin araç ve gereçlerin, el sanatı ürünlerinin fotoğrafları sergilenmekte, video görüntüleri yayımlanmaktadır. Gündelik yaşam ya da özel günlerle ilgili fotoğraf ve görüntülerden yörenin giyim-kuşamı ve süslenme biçimleri hakkında da bilgiler edinilebilmektedir. Çaykara’nın Eğridere Köyü’nün sitesinde eşyalar (dikiş makinesi, küfe, küp, fener, çalı süpürge, sacayak vb.), sanatlar (ahşap beşik, kemerli taş kapı, arı kovanı, oymalı taş şömine, çeyizlik el işlemesi vb.), aletler (balta, bel, çapa, çekiç, varyoz, örs, çileri, kazma, bileme taşı, tırpan, terazi vb.), kaplar (bakır sini, bakraç, güğüm, sofrasüzgeç, bakır tencere, testi vb.) fotoğraflarıyla birlikte açıklanmaktadır. Aynı sitede köydeki esnaflar hakkında da bilgiler verilmiştir.

h. Halk Sağaltımı: Hemen hemen

bütün köy sitelerinde yörenin faunası, çok kere fotoğraflarla desteklenerek açıklanmıştır. Buna karşılık, halk sağaltımı konusunda fazla bir bilgiye rastlanmamıştır. Eğridere Köyü’nün sitesinde Portreler başlığı altında, “Bitki Baba” lakaplı Hacı Yusuf Koca’nın halk hekimliği uygulamaları ve ilaçları hakkında çeşitli bilgiler bulunmaktadır.

Yukarıda birkaç başlık altında verilen kültürün diğer gelenekleri de bu sitelerde farklı yoğunlukta yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı bütün bu unsur ve gelenekleri belirlemek ve yorumlamak değildir. Sanal köy siteleri alanı, müstakil bilimsel araştırma dizilerini gerektirecek nicelik ve niteliğe sahiptir. Burada amaç alanın uzmanlarının dikkatini, kültürü oluşturan geleneklerin farklı bağlamlardaki durumuna çekmektir. Bu arada yaşam için kendi işlevi ve konumu konusunda kesin bir fikre ulaşmamış, arayışlar içindeki halkbilimci/kültür bilimci için, sonuç bölümünde vurgulandığı üzere, yeni önerilerde bulunulmaktadır.

Sonuç:

Nostalji ekonomisi, dolayısıyla kültür ekonomisi, çağdaş dünyanın temel sektörleri arasındadır. Bu kapsamda yöresel çeşitlemeler ve doğal olarak bu çeşitlemelerin de bileşkesi, milli kültürlerden de çok fazla yararlanılmaktadır. Medya ve internet, söz konusu ekonomilerin bağımsız sektörler haline gelmesindeki temel dinamiklerdendir. Bu süreçte reklam, moda, tüketim kültürü, tasarım, marka/imaj/imge yaratım gibi olgular, oldukça önemlidir. Bu tür alanların aktörleri sayesinde geleneksel kültür, yeni, özgün yaratımlar için aktif bellek durumuna getirilmiştir. Popülerleşme, kitleleşme, yerelin küresele taşınması, gelenekselin içinin boşaltılması, gelenek için farklı bağlamlarda yeniden keşfi, yaratılması ya da yeşertilmesi, taklit kültür gibi pek çok kavram, gelenek-gelecek sürecinde tartışılmaktadır. Bu kapsamda gelenek geleceğe taşıyanlar, çok kere

gelenek dışı aktörlerdir. Gelenekleri ve ilgili verileri dondurma eğilimindeki pek çok akademisyen, ne yazık ki bu kümenin dışında yer almaktadır. Buna karşılık, bu araştırmada da örneklediği üzere gelenek kökenlilerin de farklı araç ve bağlamlardan yararlanarak kültürlerini geleceğe taşıma gayretleri görülmektedir. Tokça Köyü'nün sitesinde(bkz. Tokça Çarşısı bl.) olduğu gibi, gelenek kökenli site kurucusu- yöneticisi, sitesi yanında, sitesinde satışı yaptığı çeşitli ürünlerin(giyim eşyası, kupa, süs eşyaları vb.) üzerine köyünün adını yazarak, markalaşma sürecini çoktan tamamlamıştır. Daha yerinde bir ifadeyle sanal kültür ortamında, bir taraftan kültür yaşatılmakta diğer taraftan da gelenekler ekonomik bir değere dönüştürülmektedir.

Kültür bilimciler, yeni dönemde, birer bellek mühendisleri, profesyonelleri, kültür ekonomistleri olarak işlev görecektir. Yaşamın her alanının yaratıcılık temelinde yeniden kurgulandığı bu çağda, özgünlükler, farklılıklar, icatlar için gerekli olan verilerden oluşan alt yapı ya da bellek, kültür (son dönemde her şeyin kültür olarak tanımlandığı gerçeğine de dikkat ederek) araştırmacılarının elinde, yönetiminde olacaktır. Sanal köy sitelerinin kurucularını, işleticilerini de "amatör kültür aktörleri" olarak değerlendirmek mümkündür. Akademik ve profesyonel kültür profesyoneli kimliği tam olarak oluşuncaya kadar, bu ve benzeri aktörler alanda hizmet vermeye devam edeceklerdir. İnternet de bu türden profesyonelleşme sürecini hızlandıran bir dinamiktir. Sanal dünyanın ilkeleri ve olanakları, yaşamda, dolayısıyla yaşamı inceleyen bilim dallarında köklü değişikliklerin meydana gelmesine neden olmaktadır. Sanal köy-kasaba sitelerinde belirlendiği üzere, bu çağın derlemeleri, köy monografileri internet yardımıyla yapılmakta, yayımlanmakta ve değerlendirilmektedir. Bilişim, hiç bir çağda bu güne kadar hızlanmamış, yaygın-

laşmamış ve kolaylaşmamıştır. İnternet önceki dönemin akademik ve profesyonel seçkinlerinin araştırma, değerlendirme, uygulama tekelleri yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. Özellikle bilişim başta olmak üzere çeşitli alanlarda yetkinleşen geleneğin sahipleri, aracuları beklemek yerine, kendi belleklerine sahip çıkma, koruma ve geliştirme yolunu seçmektedirler. Yukarıda da örneklediği üzere, geçmişin gelenekleri sanal dünyada yaşatılmakta, yeşertilmekte, bazen de bunlara yenileri eklenmektedir. Medeniyet denilen insanlık belleğinin ulusal ve yöresel çeşitlemeleri, sanal dünyanın müzelerinde, kütüphanelerinde ve de köy-kasaba-kent sitelerinde saklanmakta, tanıtılmakta ve geliştirilmektedir. Özellikle sözlü kültür adlı belleğin sözel aktörlerin hatırlama kapasitesine muhtaçlığı aşılmasıdır. Sonuç olarak kültürü ve dolayısıyla medeniyeti oluşturan gelenekler, sanal "site"lerde/köylerde yaratılmakta, değiştirilmekte ve yaşatılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Artun, Erman (2005), *Türk Halkbilimi*, Kitabevi Yay., İstanbul.
Goldstein, Kenneth, (1977), *Sahada Folklor Derleme Metotları* (Çev. Ahmet E. Uysal), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
Örnek, Sedat Veyis, (2000), *Türk Halkbilimi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
Ülkütaşır, M. Şakir, (1973), *Cumhuriyet'le Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yay., Ankara.

<http://citakliyiz.somee.com/citak/citakliyiz>
http://comlekci67_sitemynet.com
<http://tokca.de>
www.adiller.com
www.bozday.net
www.bozdagli.com
www.egriderekoyu.gen.tr
www.himiroglu.com
www.karahalli.net
www.kocapinar.net
www.sarivadi.com
www.yesildere.com
www.yesilyaka.com

TÜRK VE ALMAN TOPLUMLARINDA KÜLTÜREL İLİŞKİLER, İMGELER VE MEDYA

The Cultural Relations, Image and Media in Turkish and German Societies

Prof. Dr. Süleyman YILDIZ*

ÖZET

İmge belirli kültürel, sosyal, estetik kavramlara ilişkin zihinde oluşan görsel karşılıklardır. Oluşan bu imgeler bireylerin tanıma yapıları ve sosyal statüleriyle doğrudan orantılıdır. Bu faktörler bireylerin çoğul duruma geçerek toplumu oluşturmasıyla daha büyük ölçekte ve ortak bir nitelik kazanarak belirgin görüş, kalıp yargı ve izlenimleri doğurmaktadır. Bu yargılar kimi zaman son derece açıklayıcı ve reel kavramları ifade ederken kimi zaman da tümüyle reel olmayan, yanıltıcı ve farklı imgelerin etkinliğinde kalarak geçerli olmayan imaj kavramlarını yansıtabilmektedirler. Kültürel ilişkiler bu imgelerin yönlendirici etkisi altında şekillenebilmekte ve yine bu imgelerin az veya çok toplumsal entegrasyona destekleyici katkısı ile gelişmekte veya zayıflamaktadır. Türk ve Alman toplumlarında mikro ölçekte bireyler arası ilişkilerde görülen bu imge ve yargılar sosyal yaşamda farklı kültürlerin sembolik yönünü teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler

İmge, kalıp yargı, toplumsal entegrasyon, sembolik.

ABSTRACT

An image is the visual reflection of some identical concepts capturing social and aesthetical values. The image formed and shaped by these are parallel with the acceptability, property and social statue of the person. These factors carrying plural value from evaluating one single person to society will then shape and form the identical opinion, stereotype and impression starting to carry a greater scale and by gaining a common value. These stereotypes may sometimes be real and reflecting the potential stable values while sometimes may reflect something exaggerated and untrue. And by the way, this can symbolize something not valid or real. The cultural relations could be shaped under the pressure of these images less or more and by the way develop or weaken by the integration of societies. In Turkish and German societies the image and stereotypes seen in between the interpersonal relations starting from micro scale, can contain the symbolic meaning of different cultures in common social life.

Key Words

Image, stereotype, social integration, symbolic

1. Giriş

İmge, belirli bir nesnenin veya kavramın zihinsel karşılığı olarak görsel bir yansıma şeklinde kabul edilebilmektedir. Kültürel imgelerle kastedilen kültürel içerikli ve kültür anlamını taşıyan görsel karşılıklar olarak algılanabilir. Örneğin Türk kültüründeki mahremiyet olgusu mimarlık kapsamında belirli somut izdüşümlerle yansımaları bulmakta ve bu imgesel boyutun nesnel karşılığını vermektedir.

Bazen kültürel imgeler aynı toplum içinde farklı süreçlerden geçen bireyler-

de de farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin aynı ülkede farklı kültür kökenine sahip bölgelerde yetişen bireyler mahremiyet, yaşama mekânları, vb. konularda zihinlerinde farklı imgeleri canlandırabilmektedir. Ayrıca farklı ülkelerde bu kültürel imgeler birbirinden çok değişken özellikler göstermektedir. Bu ülkelerin insan zihninde bıraktığı imgeler yaşam alanlarında, aktivitelerinde, sanat ve edebiyat dünyasında kendini göstermektedir.

Bazı araştırmacılara ve gözlemciler göre bireyler arasındaki farklılıklar

* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı

da kültürden ya da daha doğrusu kültürel yaşam ve yaşantılardaki farklılıklardan oluşmaktadır. Aynı toplum içinde benzer kültürel süreçlerden, (yaşantı ve deneyimlerden) geçilmesine rağmen farklı tanıma yapılarına sahip bireyler bulunmaktadır. Gözlemlerimiz farklı, algı ve yargılarımız (gözlemlerden çıkarığımız mantıklı) sonuçlar ise bambaşka olabilmektedir. (Güvenç, 1997: 78). Yani her zaman gözlemediğimiz ile gerçek olan aynı olmayabilir. Gerçek olan gözlemlenin tam tersi de olabilir. Örneğin Türk medyasında gözlemediğimiz olgu genel olarak medyadaki serbest özgür ve esnek yayıncılık anlayışıdır. Ancak bunun gerçekte aslında böyle olmadığını yani medyanın da bazı kısıtlamaların altında kalarak aslında tam da özgür ve rahat bir anlayışta yayın yapmadığını ve bununla ilgili pek çok sorun yaşadığını görmek mümkündür. Kuşkusuz bu sorunların kaynağı belirli bir kişi ya da kurum değil genel olan sistem eksikliği sorunudur. Bu sistemsizlik sorunu hem izleyiciyi hem yapımcıyı etkilemekte hem de yapılması gereken, ideal olanı yapamamak probleminin kaynağını teşkil etmektedir.

Kitle iletişim araçları, olayların ve değerlendirme etmenlerinin bütününden hareketle, olayları kolektif olarak hissettirmeye, koşullandırmaya ve bunlarla bir mesaj akımı oluşturmaya, dolayısıyla teknik yöntemlerle sosyal bünyeyi beslemeye çalışmaktadırlar. Kitle iletişim araçları “burada ve şimdi”, yani belirli bir yer ve çağda gözlenebilir nitelikte bir mesajlar akımı getirirler. Sosyo-kültürel tablonun konusal içerik çözümlemesi, bu akımın istatistiksel yapısını ortaya koyacaktır.

Alıcı ve verici ortak özellik taşıyan çok az bir bilgi birikimine sahiptir; burada üzerinde durduğumuz göstergeler birikimidir; iletişim iki farklı bilgi ve birikimin ortak kısmına dayanır; fakat bu

ortaklık, hiçbir zaman kesinlik göstermez. Alıcının algılarının, mesajın üretilme anında vericinin algılarıyla az çok uygunluk içinde olduğu kabul edilebilir. Haberleşme sisteminin nitelikleri üzerinde de duran Lerner, kitle sistemi ve sözlü sistem olarak ikili bir ayırım yapmaktadır. Modern toplumların haberleşme şekli olan kitle sisteminin kanalı yayındır. Dinleyici birbirine benzemeyen (heterojen) kişilerin meydana getirdiği kitlelerdir. Muhteva (içerik) betimleyici (tasvir edici) haberlerdir. Kaynak beceriye dayalı profesyonel nitelik taşır. Buna karşılık, geleneksel toplumların haberleşme şekli sözlü sistemdir. Bunun kanalı kişiseldir. Yüz yüze temas ile işler. Dinleyiciler birincil gruplardır. İçerik düzenleyici kurallardan meydana gelir. Kaynak ise statüye dayalı bir hiyerarşik düzenin kademelerinden meydana gelir.

2. Kalıp Yargı, Önyargı ve İmgeler

Kültürlerarası ilişkilerin yoğunlaştığı günümüz iletişim çağında, yabancı halk ve kültürlerle ilişkin olumsuz kalıp yargı, önyargı ve imgeler bugün beklenen barışçıl-kültürel diyalog ve işbirliğinin önünde bariyerler teşkil etmeye devam etmektedir (Akpınar Dellal, 2006: 15).

Bugün “ötekine” ilişkin değişmez gibi görünen kalıp yargılar, zor değişebilen önyargılar ve imgeler, aslında başlangıçta son derece yalın düşünceler olarak ortaya çıkmaktadır. Çoğu, ortaya çıktığı dönemlerde değişik amaçlara hizmet etmişler ve değişik işlevlere sahiptirler. Örneğin bunlardan bazıları, savaşların yaşandığı dönemlerde savaş kazanma arzusuna yükseltmek ve rakip halka karşı direnci artırmak amacı taşıyan düşünce ve görüşlerdir. Ancak bu şekilde ortaya çıkan bu yargıların, normalde barış inşa edildiğinde yeniden ortadan kaybolması beklenir. Çünkü barış söz konusu ise öncesinin tam tersine ilişkilerin seyri olumlu ve insancıl yönde-

dir. Fakat diğer halklara ilişkin olumsuz düşüncelerin yok olması çoğu zaman söz konusu olmamaktadır. Bunlar halkların ortak belleğinde var olmaya devam etmektedir. İlişkilerin olumsuzlaşması ve halklar arasındaki geçici küçük çıkmazların ortaya çıkması, bunların su yüzüne çıkması için gerekli neden olabilmektedir. Diğer taraftan zaten halkların ilişkilerinin her olumsuzlaşması durumunda sürekli ortaya çıkmaları, onları imge, kalıp yargı ve önyargılara dönüştürmektedir. Öteki halklarla ilgili yinelenme yoluyla pekişerek kalıp yargı, önyargı ve imgelere dönüşmüş olan düşünce ve görüşlerin üstesinden gelmek ise artık çok zor hale gelmektedir (Akpınar Dellal, 2006, 15).

Bu kalıp yargı, önyargı ve imgeler özellikle Türk ve Alman toplumları arasında son 30 yılı aşkın süredir yaşanan diyalogu olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedirler. Olumlu yönü; iki kültürün farklılığından kaynaklanan, her iki toplumun da kendi bünyesinde yer almayan ancak karşı tarafın kültüründe bulunan özellikleri benimsemesi ve kabul etmesi ile kültürel dinamizmin ortaya çıkmasını sağlarken; olumsuz yönü ise bu iki kültürün de taban tabana zıt olan anlayış ve felsefelerden şekillenmiş olan kalıp yargılarının uyumsuzluğundan ortaya çıkan sosyal yaşam biçimine ilişkin anlayış farklılığının getirdiği *bir arada olma* zorluğudur.

Kalıp yargı, önyargı ve imgeler, çoğu yerde gerçekçi olmayan, genellikle öğrenilen ilk bilgilere göre üzerinde fazla düşünülmeden, acele, derinliksiz ve yüzeysel bir şekilde oluşturulmuş kanaat ve görüşlerden de oluşabilir. Çoğu zaman doğrudan deneyimler yerine, başkalarından duyulanlarla ve başkalarından okunarak öğrenilenle yetinilerek oluşturulmuştur da denilebilir. Kalıp yargı, önyargı ve imgelere dönüşen görüşler, bazen tek bir bireyin veya toplu-

luğun küçük bir kesiminin davranış ve düşüncesinden yola çıkılarak üretilmiş ve o bireyin ait olduğu tüm topluluğa mal edilmiştir. Ötekini temsil edecek derecede gerçek deneyimlere dayanmayabilirler. Bazen gerçeklere dayansalar da oluşumlarında duygusal yön, heyecan ve dürtüler ağır basabilmektedir. Öteki durumundaki topluluk veya toplum kasisitli olarak bazı niteliklerden yoksun bırakılmaya çalışabilir. Niyetlere dayalı olarak olumsuz nitelikler ısrarla vurgulanabilir. Tüm bu haksız ortaya çıkış ve var oluş nedenlerine rağmen, kalıp yargı, önyargı ve imgeler, kültürlerin bir parçası olarak kuşaktan kuşağa miras olarak geçmektedir ve tarihsel süreçte o topluluğu veya toplumu karakterize eden görüş ve davranışlar olarak kullanıla gelmiştir (Kocadoru, 1997).

Bazı araştırmacılar Alman toplumunda yaşayan Türklerle ilgili yaptıkları araştırmalarda konuya ilişkin değişik görüş ve saptamalarda bulunmaktadır. Var olan Türk imgesinin karmaşık gerçeklikle uzaktan yakından ilgisinin olmadığını, aksine bu imgenin Almanların onyıllardır kendilerini bulmalarına hizmet ettiği belirtilmektedir. Günümüz Almanya'sında Türklerle ilişkilendirilmeyen sorun olmadığı, nedeni Türklere mal edilmeyen hemen hemen pek az sorun bulunduğu belirtilmektedir. Türklere, konut eksikliği, kadına baskı, kentlerde suç işleme eğilimi, şiddet, işsizlik, politik anlamda aşırı uçlara eğilimli olma ve eğitim eksikliği gibi pek çok sorunla özdeşleştirilmektedir. Fakat bu, pek çok araştırmacıya göre Almanlar için son derece pratik bir çözüm yoludur. Çünkü 'asosyal', 'şiddete yatkın' ve 'uyum sağlayamayan' gibi kavramlar içeren Türk imgesinin kurulması, Almanların onyıllardır kendilerini bulmalarına hizmet etmektedir. Türklere kendileri arasına koydukları sınırlar sayesinde birçok Alman hiçbir zaman olmadıkları, dün-

yaya açık olma, medeni, çağdaş ve çok dilli olma gibi özellikleri hissetmektedirler. “Türk Sorunu” çerçevesinde uzun süren tartışmalar, Alman kimliğini yaratmaktadır. Kentte kaç göçmenin uyumlu olduğu, İslami okulları ve din dersinin istenip istenmediği, çifte vatandaşlık, ana dilde ders, vb. Bu gibi konular 80’li yılların başından beri Türkler örneğinde Almanya’da tartışılmaktadır. Onlar eski Alman sorunlarına yanıtlar aramada katalizatör görevi görebilmektedirler. Bütün bunlar, neden Almanların uzun yıllar göçmen Türklerin toplumsal ve öncelikle de siyasal eşitliğine karşı savaşım verdiklerinin asıl nedenlerinden bazıları olabilmektedir. Şimdi de demokratik bir Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne alınması konusunda görüş ayrılıkları bulunabilmektedir. Şüphesiz bu konular en fazla tartışılan ancak çözümünün zaman ve uyum süreçlerinde bulunacağı karmaşık ve çok yönlü sorunları teşkil etmektedir (Akpınar Dellal, 2006: 274, 275).

Düşman İmgesi, Çoğul: Düşman İmgeleri (Feindbild, Plural: Feindbilder”) adlı yazısında Stefan Kubelka da bu bağlamda dikkatleri olayın başka bir yönüne çekmektedir (Kubelka, 2005). Kubelka’nın dile getirdiği bu yön, aslında 90’lı yılların başından beri birçok Avrupalı aydın tarafından da savunulmaktadır. Doksanlı yıllardaki gelişmeler doğrultusunda Avrupalı aydınlar, Avrupalının kendisine yeni bir düşman aradığını sıklıkla vurgulamaya başlarlar. Çünkü Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, Avrupa en gözde düşmanını kaybetmiştir. Kubelka, Avrupalının kendine yeni düşman aradığı görüşünü savunanlardan birinin de Kassel Üniversitesi’nden İslam’ı iyi tanıyan Prof. Dr. Werner Ruf olduğunu söyler. Prof. Ruf’a göre komünizmin çökmesinden sonra Batı, yeni bir düşman resmetmeye başlamıştır (Akpınar Dellal, 2006, 274, 275).

Avrupa uyum sürecinin arka planında, Avrupa’daki Müslümanların birçok uyum sürecinden geçmeleri gerektiği gözükmektedir. Bir defa tarım toplumundan şehir adabına geçişte, sonra Müslüman çoğunluk topluluğundan azınlık durumuna düşüşte, sonra yeni bir ulus-devlet ve nihayet Avrupa toplumu içine girişte. Trans-Avrupa’nın iç içeliği ve birleştirici çizgi-kimliği denilen şey son süreci uzun vadede yalınlaştırabilir. Burada karşılıklı temaslar, yeni oluşum ve değişim süreçlerine yardımcı olabilecek mesajlar vermektedir (Malik; 2004; 194).

3. Modern Toplumun Tanımı

Teknolojinin toplumdaki belirtisi ise endüstrileşme düzeyidir. O halde modern toplumun tanımı bir sorun olarak ortaya çıkar. Günümüzde en ileri düzeyde endüstrileşmiş olan toplumlar modern toplumlardır. Modernleşme ise, geçmişteki endüstrileşmemiş toplum tipinden, günümüzde ileri düzeyde endüstrileşmiş toplum tipine doğru bir değişimdir. (Malik; 2004; 194).

Lerner¹ modernleşmenin temelinde “akılcı ve pozitivist bir ruhun benimsenmesinin” yattığını söyler. Bunun ardından da modernleşme konusunda Batı modelinin evrensel olarak geçerli bulunduğunu ileri sürer. Lerner’e göre Batı’da görülen kentleşme, artan okuryazarlığa, artan okuryazarlık, kitle haberleşme araçlarının daha etkili olmasına, artan kitle haberleşme araçlarının etkisi ise daha geniş ekonomik ve toplumsal katılıma yol açar. Lerner bu süreçlerin, bu sıra ile bütün dünyada geçerli olduğunu belirtir. Kendisinin kullandığı “modernleşme” terimini “batılılaşma” yerine kullanmayı Lerner de temelde modernleşmenin batılılaşmak olduğunu söylemektedir (Kongar, 2005: 193).

Modernleşmenin getirdiklerini maddelere göre şu şekilde özetlemek mümkündür (Malik; 2004; 194):

A-Değişme: Göreli olarak modernleşmiş toplumlarla temas edilince, o yönde bir değişme başlar. Bu değişme kaçınılmazdır. Toplumun üyeleri bunu büyük bir yenilgi olarak da görseiler önlenemez.

B-Aileler ve gerilimler: Aile daima toplumda bireye uyması gereken kurallar getiren ve belli gerilimler yaratan bir kurumdur. Yeni eğitim fırsatlarının ve alternatif iş olanaklarının bulunduğu toplumlarda bu gerilimler bazı patlamalara yol açarlar.

C-Toplumsal denetim sorunları: Aile gibi bazı toplumsal denetim merkezlerinin etkileri ortadan kalkarken, toplumsal denetim sorunları da toplumda en yüksek düzeye ulaşır.

D-Çözülmeden doğan bireycilik: Modernleşmekte olan ülkelerde, ideal ve istikrarlı bir bireycilik yerine, aile gibi daha önce kararlarını içinde verdiği ortamlar yok olduğu için, kişiler, toplumsal denetimin çözülmesinden doğan bir bireyciliğe sahip olurlar.

E-Bunlara karşılık sonradan modernleşmenin getirdiği bazı avantajlar vardır. 1) Modernleşmekte olan ülkelerin önlerinde örnekler vardır. 2) Planlama, sermaye birikimi vs. gibi konularda uzmanlık dışardan ithal edilebilir. 3) Liderler, başka yerlerde gerçekleştirilmiş olan sonuçları uygulayarak liderliklerini pekiştirebilirler. 4) yeni icatlar yapmadan ya da modası geçmiş uygulamalara başvurulmadan, modernleşmenin meyveleri doğrudan doğruya ithal edilebilir.

F-Sonradan modernleşmenin dezavantajları ise şöyle özetlenebilir: 1) Atılacak adımların kapsam sorunu: Yapılacak işlerin kapsamları çok geniştir. Bu kapsam genişliği başarı şansını azaltır. Örneğin eğitim seferberliğinin kapsamı gibi. 2) kaynakların, malzemenin, bilgi ve becerinin bir alandan başka bir alana aktarılması sorunu:

Modernleşme süreci eski işler yerine yeni işleri ikame ederken, bu aktarma kaynak kaybına yol açabilir. 3) hayal kırıklığı: Modernleşmekte olan ülkelerin halkları modernleşmenin hızı ve nimetleri hakkında hayal kırıklığına uğrayabilir. Çünkü hızla kalkınan ülkelerdeki yüzde 8-10 kalkınma hızı bile, mutlak miktar olarak A.B.D'nin yüzde 3'lük kalkınma hızından daha düşük olur. Bu ise modernleşmeyi yetersiz gösterebilir.

G-Aşırı uçların tepkileri: Modernleşen ülkelerde, iki tip aşırı uç tepkisi görülebilir. Geriye dönmek isteyen gericiler ve olanakların müsaade ettiğiinden daha yüksek bir hız arzulayan ilerçiler.

Kitleler: Gelişen haberleşme araçlarının da yardımıyla kitleler rahatça etkilenebilir. Genellikle, iktidardan uzak olup, onu ele geçirmek isteyenler kitleleri kullanmak ister. İktidardakiler için istikrarsızlık olur.

H-Uygun bilgi sorunu: Bir sistem merkezileştikçe planlamanın çeşitli düzeylerinde gerekli bilgi ihtiyacı daha stratejik hale gelir.

İ-Uygunluktaki değişmeler: Toplumsal davranış şekillerinin hepsi birbirine uygun olmaz. Örneğin, eğitim ailesel denetimi zayıflatır. Levy² bu değişme noktalarını belirledikten sonra, bunların nasıl denetlenebileceğine bakmaktadır (Kongar, 2005).

'Birlik içinde çeşitlilik; çeşitlilik içinde birlik' sloganı sanki uygarlık ile kültürlerin ilişkisini düzenlemek için söylenmiştir (Güvenç, 1997: 99, 100). Fransız kültürünü uygarlık yapan belki de bu ruhtur. Bu özdeyişteki birlik tek uygarlığı, çeşitlilik ise kültürleri simgeler. Çeşitlilik birliğe katılmayı önlemeli, birlik ise çeşitliği ortadan kaldırmamalıdır.

Bütün devrimcilere esin kaynağı olan tarihi fakat yanıltıcı ya da çelişik görünen gerçek buradadır. Bilimin sahip

çıkacağı uygarlık-kültür özdeşliği, onto-
lojinin “canlı üstü” adını verdiği varlık
alanı içinde görülmeli, orada yorumlan-
malıdır. Konulara kültür ve uygarlık
alanlarının farklı ve karşıt olduğu varsayımıyla yaklaşılırsa, kültür sorunlarının anlaşılması, açıklanması güçleşebilir. Kültür alanında, istenirse farklılıklar, istenirse de benzerlikler vurgulanabilir. Benzerliklerden hareket edilerek bütün insanların türdeşliğine, farklılıklardan yola çıkarak kimsenin ötekine benzermediği ya da toplumların özgünlüğü yargısına da varılabilir. Gerçek, ne biri ne ötekidir. Bilim, ne kadar benzer ne kadar farklı olduğumuz sorularını sorar; neden öyle olduğumuzu yanıtlamaya çalışır. Türk ve Alman toplumlarında birlik kavramlarının farklı yansımaları bulunmaktadır.

Kocadoru (1997), imgeyi, önyargı ve kalıp yargıdan şu özellikleriyle ayırır. Ona göre önyargı, bir konuya ilişkin önceden, konuyu “incelemeden” ve üzerinde “düşünmeden” varılan yargıdır. Kalıp yargı ise tam tersine bir konuya ilişkin önceden hazırlanmış veya sürekli gündeme getirilerek kalıplaştırılmış değişmez yargılardır. İmge ise tamamıyla farklı bir şeydir. İmge, “kimya laboratuvarında yapılan deneyler gibi üzerinde çalışılan, işlenen ve yapay olarak ortaya çıkartılan bir olgudur. Oluşturulan bu imaj (ki her şey ve herkes hakkında olumlu veya olumsuz imaj oluşturulabilir) daha sonra imajı oluşturanlar tarafından özellikle ‘basın-yayın’, ‘bilim’ ve ‘sanat’ yollarıyla geniş kitlelere aktarılır, onlara uzun vadede kabul ettirilir ve bundan uzun vadede çıkar elde edilir.

Ancak geçmiş kalıp yargı, önyargı ve imgelerin kullanılması yoluyla ülkeler arasında olumlu seyreden ilişkilerin olumsuzlaştırılmasının, toplumlar tarihinde büyük toplumsal yaralar açtığı, önemli bir gerçek. Bu nedenle (Kocadoru,1997: 17,18) bu konu ile ilgi-

li bazı soru ve sorunlar üzerinde durulmaktadır:

– Kalıp yargı, önyargı ve imgeler, hangi koşullarda ve hangi nedenlerle ortaya çıkmaktadırlar? Oluşma koşul ve nedenleri nelerdir?

– Gerçek tarihsel-toplumsal etkenler, kalıp yargı, önyargı ve imgelerin oluşumlarında ne derece rol oynamaktadırlar?

– Kalıp yargı, önyargı ve imgelerin tarihsel süreçlerde geçirdikleri evreler hangileridir?

– Kalıp yargı, önyargı ve imgelerin, kuşaktan kuşağa aktarılmasında rol oynayan etkenler nelerdir vb. Ayrıca kalıp yargı, önyargı ve imgelerden kurtulmak ve gerçekçi bir bakış açısı geliştirmek için neler yapılması gerekir sorusunun da yanıtı aranmaktadır. Toplumlar, kendine göre öteki durumundaki toplumları değerlendirirken, geçmişten aktarılan imgelerin, ön izlenim ve duygularının etkisi altında kalmaktadır. Görüldüğü gibi yabancı imgeyi taşıyan toplum, kültürlerin ve toplumların sürekli değişim içinde olduğu bilimsel gerçeğine aykırı bir biçimde, geçmiş kuşaklardan devraldığı önyargı ve imgeleri değiştirmemekte ne yazık ki ısrarcı bir çaba göstermemektedir. Hele niyetini ve sınırlı bakış açısını yansıtan bu önyargı ve imgeler, bu toplumda kabul görmekte ise çok daha kalıcı olacaktır. İşte bu durumda çabayı, bu bakışlara maruz kalan diğer topluluk veya toplum vermek zorunda kalmaktadır. Ancak kalıp yargı, önyargı ve imgelerin sürekli geleceğe aktarılmasına tek taraflı arayışlarla engel olunamayacağı açıktır (Kocadoru, 1997: 20,21).

Türklerle Almanlar arasında yoğun askeri ve diplomatik ilişkiler, Birinci Viyana Kuşatması (1529) sonrasında başlar ve iki halkın birbirlerine karşı olan ilgileri de tarihsel gelişim süreci içinde kesintisiz bugüne kadar süregel-

miştir. Türklerle Almanlar arasındaki ilk karşılaşmalar siyaset, din ve savaş alanlarında gerçekleşir ve dolayısıyla birbirlerine ilişkin ilk izlenimler de bu alanlarda yaşanan olaylarla şekillenmiştir.

“Öteki” olarak ifade edilen karşı tarafa ilişkin kalıp yargı, önyargı ve imgeler, aslında barış zamanlarında pek zararlı değildirler. Ancak uygun bir durumda ortaya çıkmak ve olumlu kültürel diyalogları engellemek için bir halkın ortak belleğinde hazır halde bekletmelidirler. İlginç yanı, istisnasız hemen hemen her kültürde de bu yargılara rastlanabilmektedir.

4. Türk ve Alman Toplumlarında Kültürel İlişkiler

Son iki yüz yıldır Türk-Alman ilişkileri oldukça olumlu ve barışçıl seyretilmiştir. Ama çok ilginçtir ki, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi söz konusu olduğunda Almanların Türklere ilişkin bugünkü görüş ve düşüncelerinin çoğu zaman kalıp yargı ve önyargıyı geçememiş olduğuna tanık olunmaktadır (Akpınar Dellal, 2006: 21)

Özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği standartlarına ulaşmaya çalıştığını gösteren çıkarılan kanunlar ve uygulamada alınan önlemlerle Türkiye'nin bu konuda son derece samimi olduğunu fark eden Avrupa Birliği üyesi ülkelerin bu konuyla ilgili yaptığı tartışmalarda, Türkiye'nin Avrupa için yüzyıllardır tam anlamıyla tartışma konusunu teşkil ettiği görülmektedir. Türkiye'nin samimi ve kararlı tutumu, nihayet Batı Avrupalı birçok insanın Türkiye'ye karşı gerçek düşünce ve tutumlarını gün yüzüne çıkarmış gözükmektedir. Avrupa'nın uzun yıllardır bundan rahatsız olan birçok Avrupalı Türkiye uzmanını memnun etmiş görünmektedir.

Özellikle, ondokuzuncu yüzyıla damgasını vurmuş olan “Türk Sorunu” kavramı, Avrupa Birliği ülkelerini bu-

gün hâlâ meşgul ediyor gözükmektedir. Ne yazık ki “Türk sorunu” kavramı çözümlenmeye çalışıldığında ise, bu kavramın içinin Türklere ilişkin pek çok kalıp yargı ve önyargılardan oluşan imgelerle dolu olduğu görülmektedir. Ondokuzuncu yüzyılda yaşayan birçok oryantalist yazar, “Türk Sorunu” çerçevesinde farklı dine inanan ve farklı bir kültürel çevreye ait olan Türkleri, Avrupa'dan çıkarılması gereken bir halk olarak görmüştür. Onlara göre Asyalı bir halk olan Türklerin Avrupa'dan çıkarılmasının başarılması durumunda, “Doğu sorunu”, dolayısıyla “Türk Sorunu” çözüme kavuşturulmuş olacaktır (Akpınar Dellal, 2006: 272).

İnsan ve kültür arasındaki ilişkilere kısaca işaret edersek bireyin, belirli bir sosyal ve fiziksel çevrede yer aldığını görmek mümkündür. Bu çevreden sürekli olarak mesajlar almakta ve bunları, bütünleştirici bir algı içinde özümsemektedir. Toplum, ürettiği kültürel malzemenin sonucu olan bir “bilgiler ağı”nın ifade ettiği belirli bir sosyal kültürün sahibidir: Bir “evrensel kitaplık”ta bulunabilecek olan bu malzemeler bütününe “dünyanın belleği” adı verilmektedir. Kitle iletişim sistemlerinin bütünü, bilgiler tablosundan kolektif ve anonim bir modele göre çıkmış bilgi ve olayları, kültürel olaylara dönüştürmek üzere, bir araya getirir. Bir olay kendiliğinden var değildir; olay, onu renklendiren referansların, niteliklerin ve harmonilerin bir toplamıdır. Toplum, her an, bireyin üstüne belirli bir mesaj topluluğunu iletmektedir. Gözlemci bu mesajlar üstüne, istatistiksel bir sayım uygulamakta ve bu sayım onu sosyo-kültürel tablo fikrine götürebilmektedir. Kültürel malzemenin bireyce özümsemesi konusundaki görüşler, yakın zamanlarda yeni bir kavramın belirmesi ile kökten etkilenmiştir: Bu, mesaj kavramını matematik planda açıklayan ve mesajın içerdiğinden ba-

ğimsiz olarak, yani istatistiksel açıdan bir “mesaj fiziki” öneren iletişim kuramıdır. İletişim kuramları ile ilgili en fazla ilgi gören ve en kapsamlı çalışmaları yürüten ‘Jürgen Habermas’ *İletişimsel Eylem Kuramı* ile konuya çok daha farklı ve geniş bir bakış açısıyla yaklaşmıştır (Habermas, 1982).

Bugün dünyada yaşayan milyarlarca insan kuşkusuz, bir tek bireyin sahip olduğu bilgi birikiminin milyarlarca katına sahip değildir. Fakat sosyal kültürden herkesin çıkardığı örneklem sorunu, kolektif sorunlara nazaran daha küçük bir basamakta yer almaktadır. Zihinsel döşemenin temel çizgilerini ve bir bireyden diğerine gösterdiği farklılıkları, sosyo-kültürel tablo ve dünyanın belleği ile ilişkilerini anlamaya çalışmanın makul olmadığı söylenemez. Sözgelimi, bir Japon, batı müziği ve tiyatrosunu hangi ölçüde tanımaktadır? Bu, sorunu ortaya koyan terimleri tanımlayabildiğimiz ölçüde çözülebilecek bir sorundur.

Bu tabloya karşıt olarak, kitle iletişim araçları, bir başka tablo sunmaktadır. Bu tablo, iletişim araçlarının yaydığı, aşladığı ve her an toplum üyelerinin zihnine kazıdığı itemlerin tablosudur. Buna sosyo-kültürel tablo da denilmektedir. Zira bu tablo, “sosyal kültür”ün bir ürünüdür, kültürün açık seçik biçimlerini, olgularını ve olaylarını içermektedir ve iletişim araçlarının kaynağında değil, dışa açılma noktasında bulunmaktadır; dünyanın belleği’nin genişlemelerini, dolayısıyla her an cereyan eden türevlerini temsil etmektedir.

Bazı araştırmacılara göre kilise ve cami cemaatlerinin Almanya’daki işbirliği her zaman olumlu yönde işlemektedir. Almanya’da dinleri birbirine yaklaştıran, zaten sekülerleşme sürecidir. Kiliselerin onlarca yıldır yaşadıkları cemaat mensuplarının sayısındaki ve dindarlıktaki gerilemeyi, Almanya’daki Müslüman cemaati de çoktandır yaşa-

maktadır. Dinin geleneksel işleyiş düzenlerine artık daha az talep gelmektedir ve dini çevreler, dinin kamusal hayattan tamamen çekilerek, yalnız özel hayatı ilgilendirmesi anlamına gelen Fransa tipi bir laiklik anlayışının, ancak birlikte hareket etmekle algılanabileceğinin bilincindedirler.

Bazı araştırmacılar ise bir taraftan Türklerin Müslüman ve Doğulu olmalarını, diğer taraftan geçen yüzyıllarda Türkler ve Avrupalılar arasında gerçekleşen savaşları, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği için engel olarak göstermektedirler. Türkiye karşıtı birçok Avrupalı, Türkiye’yi İran, Irak, Suriye ve Cezayir’in yanına koyarak Doğulu ve Müslüman olarak ötekileştirmektedirler. Bunu yaparken de duygularını mantıklarının önüne koyarak bugünkü Türkiye’yi görmezlikten gelmektedirler. Geçmişte ve özellikle de 19.yüzyılda Türklere atfedilen oryantalist önyargı ve imgelerin bilinçaltından bilinç yüzeyine çıkarılması uğraşısı ve çabasını göstermektedirler. Çünkü biliyorlar ki, önyargıları ve bilinçaltındaki toplumsal imgeleri kullanmak suretiyle kitleler çok kolay harekete geçirilebilmektedir. Ancak şu bir gerçek ki, olumlu seyreden ilişkilerin gerçeklerden uzak, yapay bir şekilde olumsuzlaştırılması, her şeyden önce toplumların tarihinde karşılıklı büyük toplumsal yaralar açmakta ve her geçen gün bu yaraları sarmak daha da zorlaşmaktadır.

Doğubilimciler, Doğu ülkelerinde uzun süreli geziler gerçekleştirmişler ve Doğu toplumlarıyla ilgili sosyal, siyasal ve iktisadi alanlarda oldukça değerli bilimsel araştırmalar ortaya çıkarmışlardır. Zaman zaman ortaya konan “oryantalist” tutumları bir yana, Osmanlı’ya ve öteki doğulu toplumlara nesnel bakabilmişler, anlatımlarında gözlem ve ayrıntıya önem vermişler, “öteki”ne ilişkin farklı tarihsel ve kültürel özellikleri ön plana çıkarmışlardır.

Oryantalist yazı ve yapıtlarda genel anlamda Doğu ve Batı kültürleri karşılaştırılmışlar ve Doğu'nun kültürel, toplumsal ve iktisadi her türlü özelliği çok yönüyle ilişkilendirilmiştir. Ancak oryantalist yapıtlar, Doğu'nun gizemi ve egzotizmi ile de ilgilenmişler ve bir Avrupalının Doğu kültürleriyle ilgili önyargılarını da içermektedirler. Oryantalist düşünce denilince, ilk anda "Avrupa merkezci" bir tavır, Batı kültürünü ve insanını Doğu kültüründen genellikle üstün tutan, Doğu'yu olduğu gibi kabullenemeyen, küçümseyici bir bakış açısı akla gelmektedir. "Oryantalist" bakış, Doğu kültürünü değersiz görmesi ve her şeyden önce dünyayı Batı-Doğu olarak ikiye ayırması nedeniyle daha sonraki dönemde eleştirilerek maruz kalmıştır (Akpınar Dellal, 2006: 72)

Ziya Gökalp, uygarlık ile kültür kavramlarını, zamanın ruhuna uyararak, ayrı tutarken, çağdaş dünyadaki yaygın eğilimi yansıtmıştır. Uygarlık evrensel, kültür ise yerel, yöresel, etnik veya en azından milli sayılırdı. Günümüzde de uygarlık ile kültür kavramları farklı anlam ve bağlamlarda kullanılmaktadır. (Güvenç, 1997: 97)

Uygarlık ve kültürü iki ayrı kademeye koyarak değerlendirecek olursak, karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

<i>Uygarlık</i>	<i>Kültür</i>
Kültürlerden oluşuyor	Uygarlığın parçası
Yazısı ve tarihi var	Töresel veya geleneksel
Kentleşmiş bir hayat	Göçebe/ küçük yerleşme
Tekile varan evrensellik	Çoğulcu bir çeşitlilik
Bilim-teknoloji	Bilim-teknoloji kullanımı
Güçlü, egemen	Zayıf, bağımlı
Uluslarüstü	Uluslaraltı

Buradaki tablodan anlaşılan uygarlık ve kültürün eşgüdümlü olarak bir birbirlerini etkilemesine karşın farklı özelliklerden meydana gelmiş olmaları ve bünyelerinde değişik içerikler barındırıyor olmalarıdır. Uygarlığın oluşum

aşaması kültürlerden meydana gelmekte iken kültürün uygarlığın ancak bir parçası olduğunu; uygarlığın belirgin bir sembolü olan yazı ve tarihi bulunmakta iken kültürün daha çok geleneksel olduğunu; uygarlığın kentleşmiş bir yaşam biçimi anlamına gelirken kültürün daha esnek ve hareketli bir özellik taşıdığını; uygarlığın evrensellik kavramını tekil olarak yansıtabilmesinin yanı sıra kültürde çoğulcu bir çeşitlilik olabildiğini; uygarlığın bilim ve teknoloji demek olmasına karşın kültürün bilim ve teknolojiyi kullanımı ile etkinleştiğini; vb. özelliklerle aslında bu iki terimin zaman zaman birbirine tam anlamıyla karşı ifadeler taşıdığını, zaman zaman ise aynı ifadenin kapsamı altında olmakla o ifadenin anlamını içermek gibi değişik yönleri teşkil ettiğini belirtmek mümkündür.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Görülmektedir ki kültür ve kültürel nosyonlara ilişkin terminolojiye ulaşmak belirli bir sosyal sistem dahilinde daha hızlı ve kolay olabilmektedir. Zira toplumun zihinsel oluşum ve birikimi toplumsal anlamda sosyal içerikli öğelerin bir araya gelişlerinde, zaman zaman bazıları zaman zaman tümünün etkisi altında kalarak yerleşmiş mesajlarla şekillenmektedir. Kültürel ilişkilerin, imge ve medyanın Türk ve Alman toplumlarında farklı bir içerik ve sembolik değerler dizisi yarattığını söylemek mümkündür. Öncelikle kültürel ilişkilere değinecek olursak; kültürel ilişkilerin pek çok boyutu olduğunu görebiliriz. Bu boyutlardan birisi sosyo-ekonomik düzeyi içermektedir. Toplumların sosyo-ekonomik yapısı belirgin bir gösterge oluşturmaktadır. Zira sosyo-ekonomik yapı toplumun yaşam biçimini, refah düzeyini ve güçlü, egemen bir toplum olup olmadığını belirler. Türk toplumu artan nüfusa ve iş olanaklarındaki kısıtlılığa karşın, büyük

yol katetmiş ve kültürel dışı açıklık kapasitesi ile her geçen gün kültürel ilişkilerini hem Alman Toplumu ile hem de diğer toplumlarla olan entegrasyonu ile geliştirmektedir. Ancak Alman Toplumu bu gelişim aşamasını tamamlamış gözükmemekte fakat buna karşın sahip olduğu homojen kültürel değerlerinden bağımsız olarak farklılaşan ve yepyeni bir sosyal ortam sağlayan Türk kültürünün değişik ve heterojen yapısından etkilenmektedir. Bu etkileşimin kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz yönleri ön plana çıksa da sonuçta farklı kültürlerin birlikteliğinden doğan yepyeni bir uyum çabası ve çoğulcu bir çeşitlilik görülmektedir.

Türk ve Alman toplumlarının imgesel boyutu ile analiz edilmesinde görülecektir ki tamamen zihinsel olan bu süreçte aslında din, kalıp yargı, ekonomi, vb faktörler etki etmektedir. Bu kavramların baskın ifadeleri göstergelerle değerleri ile birlikte zihinsel süreçten geçerek belirgin imgesel anlamlar taşımaktadır. Tüm bu toplumsal değer ve mekanizmaların işlerliğinin sağlanmasında en etkin ve baskın faktörlerden birisi medya olmaktadır. Medya ve medyanın etki derecesi, kapsamı ve boyutu toplumsal değerlerin yön değiştirmesinde veya güçlenmesinde belirgin bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak görülmektedir ki kültür ve kültürün zihinlerde bıraktığı imgesel karşılıklar farklı boyutlarda karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıklar o toplumların yaşam biçimine, toplumsal ve siyasal örgütlenmelerine, sosyo-ekonomik düzeylerine vb. alanlarına belirgin olarak yansımakta ve böylece iki farklı toplum ve kültürün imgesel arka fonunu oluşturarak medyada şekillenmektedir.

NOTLAR

¹ Daniel Lerner 'The Passion of Traditional Society', New York, 1964, S.44

² Marion J. Levy, Jr. 'Social Patterns (Structures and Problems of Modernisation'

Readings on Social Change, (der) Wilbert E. Moore ve Robert M. Cook, Prentice Hall, Inc. 1967 s. 189.

KAYNAKLAR

Akpınar Dellal, Nevide (2006) 'Türk Sorunu: Asya-Avrupa Ekseninde Türkler', Buke Kitapları, 1.Baskı, İstanbul.

Bayart, Francois Jean (1996) 'Kimlik Yanılsaması', Metis Yayınları.

Bilgiç, Abdurrahman (2005) 'Almanya ve Türkiye'de Politik İletişim', Rekabet ve Medya Konrad Adenauer Stiftung Yayını, s.147-151. Ofset Fotomat, Ankara.

Gümrükçü, Harun (2003), 'Küreselleşme ve Türkiye' (İnternet Yayını).

Güvenç, Bozkurt (1997) 'Kültür Tarihi', Yapı Kredi Yayınları Cogito Dizisi 11.

Habermas, Jürgen (1982) 'Theorie des Kommunikativen Handelns'. Band zwei. 2. Aufl. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.

Karlı, Nilüfer (2005) 'Din Gelenek Ve Modern Toplum-Türkiye'deki Ve Almanya'daki Durumu', Konrad Adenauer Stiftung Yayını s. 27-35. Rekabet Ve Medya, 19.Alman-Türk Gazeteciler Semineri. Ofset Fotomat, Ankara.

Kleknerova, Zusana (2005), 'Medya Konsantrasyonu ve Görüş Çeşitliliği', Rekabet ve Medya Konrad Adenauer Stiftung Yayını, s.123-129. Ofset Fotomat, Ankara.

Kocadoru, Yüksel (1997) 'Avrupa ve Türk İmajı', Öztürk Ali Osman içinde, İmaj Yazıları Konya. s. 9-14.

Kongar, Emre (1972), 'Toplumsal Değişme' (Kuramlar İlkeler). 1. Baskı Bilgi Yayınevi, Ankara.

Konrad Adenauer Vakfı (2001), 'Küreselleşme ve Modernleşme Sürecinde Kültürel Kimlik' Ofset Fotomat, Ankara.

Kubelka, Stefan (2005) 'Feinbild Plural: Feinbilder', <http://www.gazette.de/Archiv/Gazette-Dezember2001/Kubelka2.html>

Malik, Jamal (2004), 'Avrupa'da İslamiyet-Entegrasyon veya Gettolaşma', Türkiye ve Avrupa'da İslam, Devlet ve Modern Toplum Seminer Raporları 2004, , Konrad Adenauer Stiftung Yayını, s.81-97.

Mumcu, Ahmet (2005) 'Anayasa Çerçevesinde Türkiye ve Avrupa'da Din Özgürlüğü ve Anlayışı', Konrad Adenauer Stiftung Yayını, 5, Seminer Raporları- Türkiye ve Avrupa'da İslam, Devlet ve Modern Toplum. Ofset Fotomat, Ankara, s. 55-57.

Neuser, Bernd (2005) 'Türkiye'de ve Avrupa'da Çok Dinli Yaşam' Konrad Adenauer Stiftung Yayını, Konferans Raporu, Ofset Fotomat, Ankara.

Tezcan, Mahmut (1995)'Toplumsal Değişme' Mahmut Tezcan. Feryal Matbaası.

Werner, e/Markow, W., 'Geschichte der Türken. Von den Anfängen bis zur Gegenwart', Berlin 1979.